

glas

ČASOPIS ZA
POLITIKU I
KULTURU

God. IV.

Prosinac 1960.

Br. 4

IZ SADRŽAJA:

- Dr. Ivan Vitezić: Sretan Božić!
Nikola Benčić: Problemi osobe i zajednice
A.L.: Pod okriljem velikana
Petar Palatin: Gradišćanske lirske narodne pjesme
Ivan Sučić: Naš narod, naša štampa i naš jezik
Š.: Hrvatsko ime u djelima starih hrvatskih pisaca
Dr. Ante Andorfer: Broj i brojidba narodne manjine
Stjepan Horvat: Peking protiv Moskve
m. p.: Beograd - New York - Beč
Pjesme: Frano Alfirević, Feri Sučić, Vladimir Vuković, Mate Miloradić, S.Š.

"GLAS" IZDAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB
Beč VIII. Langegasse 26.

UREDNICI:
MARTIN PRJKOSVIĆ
STJEPAN SULEK

"GLAS" izlazi četiri puta godišnje.
Pretplata za četiri broja 16.-s.

P. b. b. ERSCHENUNGSORT: WIEN
VERLAGSPOSTAMT: WIEN I/1

Wien, Dezember 1960

SRETAN BOŽIĆ!

U velikom većinom ljudskoga roda, i posebno s kršćanima zajedničko nam je u vezi s Božićem ono, što je na toj svetkovini glavno, temeljno, bitno, t.j. vjera u spasenje i u Spasitelja. Spasenje, ili jos konkretnije otkupljenje, bila je prije Kristova rođenja ziva i s vremenom sve to jaca zudnja ne samo u Židovstvu, nego i u poganskom svijetu. Proroci su u Židova snaznim načinom izražavali tu zudnju, kao što se to na pr. vidi na riječima proroka Izaije: "Rosite, nebesa, odozgor! Oblaci, kapajte blagoslovom! Neka se otvori zemlja, da procvate spasenje!" (Iz. 45,8). U pogana je religiozma ceznja na prijelomu vremena postajala sve jacom. Odvraćajući se od idejno plitkoga službenoga državnog kulta, brojni su poganski umovi prihvatili razne oblike neke filozofske religioznosti, a isto tako sve su vise pristasa nalazili razni orijentalni misteriji, koji su u osnovi bili zadahnuti potrebom otkupljenja. Tako se je i poganski svijet duhovno približavao novoj, "blagoj vijesti".

Čovjeka prati smrt, i to neumolno, neizbježno, bez izuzečka, ali ga prati i misao spasa, koja je u svijetlu objavljene kršćanske vjere ne puka misao i veća ili manja nada i zudnja, nego sigurna cinjenica, cvrsta hrid, na kojoj je sazdana sva kršćanska nauka u čovjeku. Tu nam veliku istinu svaki put doživlje u svijest svetkovina Božića. Prestrasenim pastirima betlehenskog kralja andjeo je ovako navijestio tu radosnu istinu: "Ne bojte se! Evo, javljam vam veliku radost, koja je za sav narod: Danas vam se u Davidovu gradu rodi Spasitelj, Mesija i Gospodin". (Lk.2,10-11). I samo ime Novorođenoga bit će "Spasitelj", jer to upravo znači ime Isus.

Za kakvog spasenjem čovjek žudi? Ako je misao i potreba spasenja u čovječanstvu odvajkada postojala, gdje joj je izvor? Tko taj spas može donijeti? Sve su to velika i presudna pitanja za svakoga pojedinog čovjeka i za sve čovječanstvo. Ona se ticu i ovoga i drugog svijeta. Ta dva svijeta naime nisu i ne mogu biti odijeljena. Čovjek kroz ovaj vidljivi svijet dolazi na drugi, nevidljivi svijet. Od toga, kako čovjek kroz ovaj svijet prolazi, ovisi njegov život na drugom svijetu. I po filozofskom umovanju, a s posebnom sigurnošću po objavljenoj kršćanskoj vjeri nedvojbeno je, da čovjekov život ne svrsava na ovoj zemlji. Svi pak problemi, koji proizlaze iz čovjekove slobodne volje, iz odnosa dobra i zla, pravde i nepravde, nasilja i lazi, svakovrsnog trpljenja i t.d., nalaze svoj odgovor u pravilnom rjesenju problema spasenja i spasitelja. Zato je otajstvo Božića tako duboko zasjeklo u povijest ljudskoga roda, da joj je postalo međjasem, da ju je podijelilo na dva dijela: prije i poslije Krista. Svaki datum nas na taj način podsjeća na stvarnost spasenja i Spasitelja kao na zadnju dilemu pred kojom će se svaki od nas naći: ili se spasiti, ili propasti. Angelus Silesius je prakticne posljedice te dileme ovako izrazio: "Bio Krist u Betlehemu tisuću puta rođen, a ne u tebi, ti ćeš propasti". Božić prema tome uz svoj čar i svoju draž ima i značenje ozbiljnog upozorenja, da ne bismo olako uzimali pitanje svojega spasenja, jer bas zbog toga je Spasitelj dosao na ovaj svijet.

Božićem međjutim dominira veselje, pa sve što je i Crkva i ljudska misao i masta po nadahnuću Božića stvorila, odise veseljem. Mir, bratstvo, čovjekoljublje i dobrota uopće su plodovi i darovi, što nam ih Božić, "mali Bog", poklanja. A iz tih darova nužno izvire veselje. Stara hrvatska pjesma zato s pravom pjeva:

"Svako svita stvorenje
 Imā sađa veselje
 Bozje stujuć rodjenje
 Od Divice Marije".

Na pogled malog Djeteta u jaslicama i svih osoba i živo-
 tinja i stvari, što ga okružuju, javlja se u nama raspoloženje,
 koje nas čini boljim, čovječanskijim, kršćanskijim. Hrvatski
 seljak daje u Badnjoj noći i stoci bolju i obilatiju hranu veleći:
 "Neka i životinja znade, da je sveto Porodjenje!" Ta božićna
 raspoloženja svaki je narod na svoj način izrazio i u molitvi, i
 u pjesmi, i u obicajima, pa iako su mnogi motivi isti, a samo su
 pojedini oblici drugčiji; ipak svaki narod svojim duhom o Božiću
 progovara. I mi Hrvati imamo svoj hrvatski božićni duh, koji nas
 veseli i koji nas uvijek iznova preporuča, duhovno nas obnavlja
 i daje nam nove životne snage i vedrine i kao kršćanima i kao
 Hrvatima. U tome duhu nek nam svima bude: cedit i veseo Božić!

Dr. Iven Vitezić

Vinko Kos:

ADVENTSKO VRIJEME

Adventsko vrijeme tiho ko pretnježni sati
 sumom crnogoricnom ide pod granama
 misticnih jela.
 O, kad bi nam svaka čežnja mogla stati
 i pasti svaka težina s naseg umornog
 tijela.
 Kroz slavluluke svog siromastva htjeli bi
 ući
 veliki ko heroji, što nisu krvoprolićem
 kaljali ruke
 i hteli bi otsanjati božićni san u niskoj seljačkoj
 kući
 i osjetiti čar zornica i njihove zvuke.

(Iz Antologije hrvatske lirike, Rim 1953.)

Vinko Kos: rođen 1914. u Sv. Jurju na Bregu. Pjesme: "Vodopad"
 (Zagreb 1939.), "Kipar" (Zagreb 1941.).

DAR I ZADACA

Najvažnija činjenica u povijesti našega spasenja je utjelovljenje Jezusa, Sina Boga. - Bog je postao čovikom! Ljudi su dugo očekivali Otkupitelja. Ali oni si nisu mogli predstaviti, kako će biti njevo otkupljenje.

Židovi na pr. očekivali su političkoga Spasitelja. Pogani su očekivali svoj spas od jednoga čovika, koji bi imao postati sinom božjim. Tako su Rimljani prikazivali svojim cesarom božanski kult. Oni nijesu mislili, da bi Sin Božji mogao postati čovikom. Nijedan narod, izuzeto židovski, nij očekivao tako veliku ljubav od Boga.

Bog nas je posramio u naši mišljenja, kroz Svoju ljubav prema čoviku i cijelom svitu. Ar je Bog tako ljubio svit, da je predao svoga jedinorođenoga Sina, da se ni jedan, ki vjeruje u njega, ne skvari, nego da ima život vječni (Iv.3,16).

Gospodin Bog dao je za spas čovika Svoga Sina, koga je On ljubio, kako nek On ljubiti more. Nam nije moguće predstaviti si ljubav Oca Boga prema nama. Neizmijerna je ljubav ova! Predocimo si jasno jednoga oca, ki ljubi nad sve svoga sina. Njegova ljubav je nist u prisposobi ljubavom Oca Boga prema Sinu Svojem.

Ipak je darovao Otac Bog svoga Sina za naš spas.

Poklekni se pred ovakvom ljubavom. Neizmijerna je ljubav sina! On ki bise u spodobi božjoj vindar nij mislio, da pridrži svoju jednakost s Bogom; nego je sam sebe svlakao, kad je na spodobu sluge i postao spodoban ljudem. I vanjstinom je bio kot čovik (Filip.2,6). Sin Bog odrekao se je jednakosti s Bogom i postao čovikom, da nas otkupi.

Neizmijerna je ljubav Duha Svetoga! On je inače osobna ljubav Oca prema sinu. Ali on je i dio zgo pri utjelovljenju Sina. "Duh Sveti će priti na te i kripost Visnjega će te oprstriti, zato će se sveto, ca se od tebe narodi, zvati Sin Božji!" Ovako kaže andjeo divici Mariji.

Neizmijerna je ljubav Sina Boga! Neizmijerna je ljubav Duha Svetoga!

Ljubav je božićni dar Boga prema ljudima. Ali človičanstvo nije primilo dar ljubavi.

U svoje vlasće je dosao i svoji ga nisu primili (Iv.1,11).

Jer Herodes je hotio pogubiti Dijete Božansko. Sin Božji nije imao kamo da polozi Svoju glavu na počivak i odmor. Vlastiti narod, izibrani među svima drugima, izdao ga je bezbožnikom. Vlastiti narod trazio je Njegovu smrt.

Izbuni se krsćanska dusa!

Pitas se, je si li ti daleko od ovih napodnika, izdajica i krvopija!

Spoznali su oni, da je On Sin Božji, koga su očekivali njevi praoci, za kim su isla sva mišljenja njihova; njegovim dolaskom bavilo se je njevo srce i njeva dusa u svi njevi molitva. A sada, kad je on među njima, odstranu se od njega, jer On traži od nji ljubav prema neprijatelju, pokoru srca. Spasitelj je dosao. On potribuje sto si niki očekivao nij. On kaže: Tko ne jede moje tijelo i ne pije moje krvi neće ići u zitak vjekovjecni.

Spasitelj je razocarao nje. - Možda znam i nas.

Ljudi su trazili, i još uvijek trazu, spas od zemaljskih tlatitelja, od neprijatelja svojih, ki su nje tukli i gnjavili, kojim su morali davati porez, koji su nje pokorili pod svoju moć. Zgledali su se samo na njevo vanjsko spasenje. Oni su zelili samo spas tijela. Ali Sin Božji dosao je k njim, da ih spasi od unytrasnji i dusevni neprijatelja i napadnika. On je htio spas od dusevne strasti. Spas od griha i vjekovjecne smrti. Htio je

nje oslobodit od gizdavosti, nenayidnosti, svadje, zavisti i necistoće, od ljutosti i svih clovicji nekriposti.

Ali Jezus nije došao samo jednoc na svit. On dovalja neprekidno k nama. U svakoj svetoj misi dojde On k nam pod oblikom kruha i vina. Mi vjerujemo, da je ovo isti Sin Bozanski, ki se je rodio nekoc u jednoj spilji blizu Betlehema. On je prigrlio i nas svojemu srcu.

I nas hoće On spasit od duševnih strasti. Nastojmo, da ne upadnemo u istu pogrjesku, kao izibrani narod, da si potribujemo spas samo od tjelovni teskoća. Ovom recenicom izrazena je sva nasa zadaća. Ona je i zabiljezana u poslovcici Šv.Pavla apostola Rimljanima: "...odbacimo tamna djela i oboruzajmo se svitlošću! Živimo posteno! Obucimo se u Gospodina Jezusa Kristusa". To znači, da isto radimo kao i On; da isto mislimo, kao i On; da radimo i govorimo po njegovoj pjeldi i njegovimi ričami. Isto traziti, isto ljubiti! Ovo je zadaća vjernika u planu Bozjega spasenja. Postat Spasitelju sve spodobniji, biti kod On! Ovo je nasa zadaća!

Ispunjenje nase zadaće je dokaz ljubavi. On nas je ljubio neizmjerne. Ljubimo i mi nasega Spasitelja neizmjernom ljubavom!

Ferčak

USPAVANKA U BADNJOJ NOCI

Nježnije nijedna majka
Usnivala nije sinka,
Neg u badnjoj noći prva
Usnivala je Marija
Nuni, nuni, naja,
Haju, haju, haja.

Dite moje, sinko mali,
Med zivinami u stali,
Za krivo mi to ne zami,
Da usnivam te na slami
Nuni, nuni, naja,
Hahu, haju, haja.

Zatvoreni svi su stani
Bura hladna vije vani,
Srićna sam, da nam je stala
Mjesta i zavića dala.
Nuni, nuni, naja,
Haju, haju, haja.

Spavaj dite, moje zlato
Spavaj i ne mari za to.
Prerano će doba priti,
Da te ne ću moć usniti
Nuni, nuni, naja,
Haju, haju, haja.

Nove pute ćeš hoditi,
Ljubav svitu ćeš glasiti,
Ljubav, ka bez kraja
Zemlju s nebom spaja.
Nuni, nuni, naja,
Haju, haju, haja.

Feri Sučić

(Iz kalendara "Gradišće" za prestupno ljeto 1956.)

PROBLEMI OSOBE I ZAJEDNICE

Ovaj članak bio je zamišljen za članove HAK-a. No kada sam vidio, da bi članak mogao biti ko-ristan i za našu inteligenciju, odlucio sam ga stampati u "Glasu". Zbog nedostatka prostora bio sam prisiljen, da ga skratim. Ovo je samo kostur prvobitnog članka.

U posljednje vrijeme se počelo mnogo pisati i govoriti o osobi (ličnosti, individuu). Da se to pitanje bas ~~da~~ tako intezivno postavlja, nije slijepi slucaj.

Nase vrijeme karakteriziraju široke mase. Čovjek je postao x u masi, njen produkt; produkt neke partije, krugoka, udruzenja ili neke druge masovne organizacije ili pojave, gdje se ne govori o osobi ili licnim crtama, već o masovnom cilju. Osoba je danas degradirana, izgubila je svoje licne crte i nosi u sebi karakteristiku nekog aparata, u kojem ona služi kao jedan pokretacki dijelić, bez da je svijesna "sama sebe" i svoje vrijednosti u toj surovij masi.

Duhovni zivot u povijesti: literaturu, kulturni život, filozofiju i druge mjerodayne struje u covjecjem zivotu pokretale su licnosti, osobe. Te licnosti imase snagu i vlast voditi svoju okolinu i masu. U nasem stoljeću ide se doduse istim putem, samo izgleda, da masa slijepo preuzima ideje, bez, da se prije toga osvjedocila jesu li to prave ili krive ideje. Drugi i porji slucaj je, da uopće ne postoji, nikakva ideja, već se dogadjaji dogadjaju pod geslom: "bude sto bude", a to znaci, da takovo stanje karakterizira neizvjesnost, neznanje, neorganiziranost.

Pitanje se postavlja: ima li svaki covjek - a narocito onaj sloj koji se naziva inteligencijom - pravo na to, da si izgradi svoj vlastiti pogled na svijet sa stajalista općeljudskog dobra? Pitanje se moze postaviti i tako: moze li jedan sloj (u nasem slucaju ucitelji, svećenici, politicari, kulturne vodje i dr.) ispunjavati onu misiju, koju zahtjeva od njih njihov stalez, njihovo zaposljenje, narod? Jesu li oni naime svijesni svoga zadatka i ako da, u kojoj mjeri i da li je taj pravac pravilan?

Prije nego sto se pustimo u razmatranje, trebamo uociti stav osobe u zajednici. Da osoba nacisto bude o svijetu mora poceti s proucavanjem sebe samoga, mora upoznati samog sebe. Ona mora ustanoviti tko je, zasto živi, kamo ide? Ona mora ustanoviti svoje sposobnosti (sto se samo otprilike moze ustanoviti). Čovjek se od svakog moze osloboditi - cak i od Boga u nekoj mjeri - samo ne od samoga sebe. Svaki covjek nosi u sebi svoj cilj. Svaki iz sebe mora istrijebiti svoj zadatak, ali to savjesno, sa svojom inteligencijom, koja je jedina garancija, da covjek nije neko biće koje reagira samo nagonski.

Prema tome, da je osoba "individuum sociale", da živi u zajednici, da je istovremeno deriyat i stvaralac zajednice, zavisi od te zajednice. Zajednica ne moze egzistirati bez osobe a osoba ne može egzistirati bez zajednice. Za osobu je zajednica teren radnje, kao sto je polje teren za seljaka, bojiste za borca. Osoba se u zajednici procjeni kao konstruktivni ili mozda kao destruktivni faktor. Nepravедno je sebicno ponasanje, emigracija u sebe, zato sto ta osoba postane tada bezvrijedna za ljudstvo. Nepravедno je povući se natrag za televiziju, za vurlitzer aparat, za nekakav stit moderne tehnike, onda, kada neprijatelj mozda gradi svoje planove za to, kako bi cak i nas razum mehanizirao. Ako se osoba povuće natrag, to znaci, da je jedan individuum ispao iz redova, iz onog lanca, koji bi trebao ciniti front nasega uvjerenja.

Svaki treba znati, čak mu je i dužnost, da procjeni sebe istinito i da ulož svoje snage, svoju vrijednost za zajednicu, koja te snage (ideje) iskoristiti može. Jedna zajednica je tim bogatija, čim ona ima više iskristaliziranih osoba. Bogatstvo i snagu jedne zajednice ne izražava brojka osoba, već one snage, koje snage osobe nose u sebi. Prema tome jedna zajednica sa malim brojem osoba može biti bogatija u idejama i duhovnim snagama, nego veća zajednica bez vodećih ideja. Ne zahtjeva se od svakog isto. Zahtjeva se od svakog toliko, koliko je on sposoban, to jest koliko se on sam (ili njegova zajednica) procjenio u svojoj covjećjoj kratkosti. Zahtjeva se toliko koliko od osobe zahtjeva pitanje: zasto sam ja postavljen u ovu ili onu kulturnu sredinu? (Za narod, za kulturu, za partiju, za ovo ili ono).

Kod procjenivanja se nikada nesmiije zaboraviti procjeniti stvari sa realnog sledista. Na pr.: ja moram znati koja vrijednost je veća: vjera, narod, kultura ili partija? Ne sa stanovista, kod ovoga ću više zapaditi a kod onoga manje, a drugo mene ne interesira, već sa stanovista općeljudskog dobra. Ako je na pr. vjera najveća vrijednost, onda moram sve druge vrijednosti - narod, kulturu, partiju - staviti u perspektivu najviše vrijednosti.

Jedna stvar je u tolikoj mjeri zastupana u koliko ju ja sam zastupam, a ne u koliko ju jedna suteća masa zastupa. Danas se može operirati samo idejama. I to idejama, koje nisu za sutra već za stoljeća. Tuzimo se da nas napustaju. To je samo znak bezidejnosti. Neznana osoba napusta neku zajednicu i ide u neku drugu zajednicu, koja će biti u stanju da ga zastiti.

Nasa inteligencija se treba truditi da svoje ciljeve s takvim idejama zastupa, koje se ne mijenjaju drzavnim aparatom i policijskom situacijom.

Konkretno receno, mi trebamo stvoriti takvu zajednicu (klub), koja uvidi, to, da narod treba sloj inteligencije, koja se mora odgajati u takvom duhu, da će za svoje ideje biti pripremljena svakom prilikom odgovarati. Mi trebamo svećenike, ucitelje, advokate, diplomate, poljoprivredne radnike, koji su cvrsti i uvjereni u svojim idejama, koji ne će za novac, za licne interese prodati svoju vjeru, svoju narodnost, svoju licnost. Nisu nam potrebne zajednice, koje postoje samo zato da postoje, da se pije i jede. Nase zajednice moraju imati vodeću ideju, koju svijesno zastupaju.

Kako bi se mogla obogatiti jedna osoba idejama, ona se mora znati disciplinirati. Ona mora znati nauciti i dosadne stvari, one osnovne principe, kojima se operirati može u masi, u svijetu.

Problem postane tek onda interesantan, kad se on rijesio i to najcesce protiv nas, protiv osobe, koja je bila lijena u svoje vrijeme problem rijesiti. Covjek mora pokusati, da se upusti u rasprave i analiziranje. Imajmo smjelosti kazati istinu, da nas ne bi neistina zagusila. Jer ako neistinito zivis, uskoro ćes i tako vjerovati.

Bojimo se problema! Strah nas je, da ne ćemo moći rijesiti neke stvari. Uskoro rudni smo.

Svakako moram ustanoviti, da nema malih stvari, skoro sve su jednako vazne. Ako se covjek privikne na bagateliziranje malih stvari, on će uskoro bagatelizirati i velike. Sirokorudni moramo biti i aristokrati u umu i znanju. Covjek je velik samo toliko koliko je on velik u stvarnosti. Od svakoga se zahtjeva maksimalnost.

U idealnim stvarima je najgrublja destrukcija, sužnja. Znanje obavezuje svakog covjeka u t kvoj mjeri, da je on duzan govoriti u svakom slucaju i u svakoj prilici. I zakljucno moram kazati, da zajednicu nipošto ne možemo izjednaciti s masom. Mi trebamo svaku osobu u svojoj vrijednosti, jer covjek nije dio masine, koji se može izmijeniti, da bi masina funkcionirala.

Egoizam je unutrašnja slijepoća, ubostvo, praznina. Egoist ne koncentrira u smislu centrocomplexitasa. Centrocomplexitas

koncentrira tako duševne snage, da ja čak i drugima mogu od sebe nešto darovati. To je bitnost osobe, bitnost covjecnosti.

Sebičnost znaci kukavicitnost. Imajmo snage govoriti smjelo ako smo u pravu, imajmo snage transcendentarno misliti.

Pokusimo jednom prozivjeti cōnjenice i tako odluciti za ili protiv.

Trebamo izgraditi u nama svijet, u kojeg možemo uložiti čitav naš život.

Nikola Benčić

POD OKRIČJEM VELIKANA

Kao sina seljačkog roda i sela dovela me sudbina i vijugava staza života u dosta udaljeni veliki grad. Tu, medju sivim visokim kućama, pod cestom puta od gradskog dima i pare zamaglenim nebom, dano mi je, da zivarim svoje svitile i tamne dane, da idem rukom za poslom, trbuhom za kruhom i koracima za srećom. Kako sam već od svog ditištva dubokom neogranicenom ljubavlju zavolio svoje selo i svoj zavičaj u zelenom dolu medju srebrnim potocima, tako mi je zbilja tesko bilo ostaviti dom i koracati dalje u svijet. Ali zaliboze, svaki covjek ne može tako krojiti svoj život i svoje putove, kako bi to njegovo srce zeljelo, jer putovi života natjeraju korake kadkad u burni vrtlog svog kruzanja i onda tijelo nema snage, da se odupre, da odoljeva nadmoći privlacivog svijeta, nego mora da se predaje onome, sto sudbina i zivotni pokret zahtjeva.

Iako moj sunčani zavičaj nije previše udaljen od ovog tvrdog ukocenog grada, iako su gusti moji posjeti mome lipom selu, ipak ceznja za zavičajem je velika, je silna i žedna.

No, hvala Bogu, imao sam snage, da se sporazumim s odredbom tog nesmiljenog udesa. Nu ja sam uspostavio svoj zasebni svijet, zaokružio sam svoju misao.

Kako ima u gradu puno kamena, puno praha, dima i čadje, puno gada i smrada, tako ima i ljepsih i ugodnijih mjesta. Zato neobicno volim nosjetiti one velegradske oaze - parkove sa svojim cvijećem i drvećem, sa svojim pticama i zanosnom pjesmom slobode -, koje ljubim i volim, koje nadahnuju moju dusu novim pogledima i mišlima. I u tom ljupkom zagrljaju utihne svaka unutarinja, tegoba i sjeta, odmori si napeta zica dnevnog umora i svestranog duševnog pritiska. U tom ljupkom zagrljaju odmora olakšano srce i dusa nadju novi svijet i trun nepokolebljive vjere u nesto svjetlije, bolje i uzvisenije. Ozivi se ponovno zabaceni palud cvijetne volje a neka sitna duševna naslada se gane i procvjeta.

I tako, kao vjecni usamljeni beskućnik svog mira, ulazim u široki gradski perivoj i blagim kucanjem srca pratim svoje korake, koji jedva da ponešto skriplju po katranom šljunku. Obilazivsi putove tog gradskog gaja, koji sav brija u zelenilu i cvatu, sjednem na drvenu klupu. Klupa - teska i suvise tvrda - postane mi meko sjedalo i kolijevka mira i snatrenja. S desne i lijeve strane te ponad mene bdiuju guste grane silnog drvlija, koje spustise svoje lisnate ruke cak do mene. Ljetni povjetarac ponekad poigra s gustim granjem i stablje zamase svojim krilom. Ponad mene oblijeću ptice i zasumi zuj pcela. Kroz tisinu dopire cika vodenih ptica, divljih gusaka i pataka, sto su se udomaćile u idilicnom parkovom jezeru. U ovu pjesmu spada i bučni kлокot šedrvana, koji štrca vodu u vis, koja se vraća natrag dole u bezbrojnim mlazovima zivog srebra.

Sve ta cudna nepojmiva melodija parka dopire do ruba mog srca i sjedne na dno moje duse. Tada se razvijaju duboke misli. Te misli

proliću kao nemirni leptiri trežeći nešto, što je duboko je duboko i lijepo, što je sveto i uzviseno. Iz nedogledne daljine, kroz maglinu, smijesi se muza Polihimnija svojim mističnim licem i nježno udara po zlatnim zicama lire. Ja još cvrstije zatvorim oči, jer tek onda vidim taj unutarnji svijet i divnu mitsku pojavu, u kojoj prisutnosti ostrim sluh usiju i hv tam za pero, ali bijela slika i tajanstveni glas nestaje u maglini momentalne slabosti i nedostatne koncentracije.

Tako taknem pero opet u tamninu djepa, dignem se i sporim koracima krenem kroz puteljke perivoja. Poslije krake setnje zaustavim se pred kolosnim spomenikom jednog Velikana, jednog cuvenog pjesnika. On sjedi u svojoj kamenoj sutnji pod sjenama starog drveća i kao živimi očima gleda u prednju stranu svoje blizine. Lako se može shvatiti, kamo gleda. Na protivnoj strani koci u vis visoki monument svog kolege i brata po liri.

Ja podignem oči i gledam najprije u prvo a onda u drugo kameno lice. U trenutku mi se pricini, kao da se ti Velikani germanske poezije dobroćudno smjese. U mojoj se duši pojavilo neko blaženo čuvstvo. Kao da je svanuo trijumfalan trak duševne svjetlosti. Sada sam dobio daha i nage, da nešto novoga stvorim, da ispjevam nekoliko sitnih stihova. Izvadim pero i počnem kapati crne kapljice na bijeli papir. Pod okriljem cuvenih velikana tudjeg jezika izašla je pjesmica hrvatska:

Pod okriljem Velikana
Vlada sveti mir,
Lijeci se mog srca rana,
Stisa duše vir.
Nova pjesma, suzom tkana,
Pane na papir.
Misao hipa - cvijetna grana -
Slavi mladi pir.

Kada sam, završivši pjesmu, opet upro oči na kamene kipe Velikoga Ivana Vuka i Velikoga Miroslava, činilo mi se, da mi oni zadovoljnim smijeskom namiguju, a pored njih da sviraju bijele muze zlatnim lirama.

Frije odlaska još sam se duboko naklonio, odavši Velikanima svoju najdublju počast. U tom je času moja misao odlutala u naše Gradišće, u rodno selo našega Velikana Mate Miloradića i u Hrvatsku Kemlju, kade je pjesnik živio i ispjevao tolike i tolike divne pjesme na našem lijepom jeziku. Nešto je zadovoljstvo me obuzelo, kad sam pomislio, da ćemo u korom času i mi Gradišćanski Hrvati imati u jednom našem selu dostojan spomen-kip našega Velikana i pjesnika, koji će iz svog sredista siriti vatreni hrvatski zar u sve krajeve i gajeve naše lijepe domovine a odanle u obližnji svijet, u kojem rastrkano žive još brojni hrvatski sinovi i kćeri našeg Gradišća. Taj spomenik bit će ada jedan simbolični "svitileći toranj", koji će svititi hrvatskim otocima rasutim po širokom oceanu tudjih jezicnih skupina.

Bit će mi zaista velika cast, ako mi bude ikada dano, da sjednem u sjenu poprsja našeg vlastitog pjesnika i da pod njegovim okriljem dignem svoje srce u vis. A moja velika želja bi bila, da bi Miloradićev duh probudio i potaknuo više hrvatskih sinova i doveo ih u bujno carstvo besmrtno poezije.

A.L.

GRADIŠĆANSKE HRVATSKE NARODNE PJESME

Ako hoćemo govoriti o narodnoj pjesmi, onda moramo najprije ustanoviti i definirati, ca je narodna pjesma uopće. Jednostavan

odgovor na ovo pitanje bio bi ako velimo: narodna pjesma je ona, ku narod pjeva. Ipak se ne moremo ovim odgovorom potpuno zadovoljiti. Ova ric "narod", pod kom je misljen u ovom slucaju vas hrvastki narod Gradiscan, ne valja potpuno za narodnu pjesmu. Ni je svaka pjesma, ku nas narod pjeva, narodna pjesma. Ako mi pod ovom ricom narod, samo nize slojeve naroda i jos tocnije receno, siroku masu, selskoga i seljackoga naroda mislimo, onde smo jur pravomu znacaju i pravilnoj definiciji narodne pjesme mnogo bliže.

Dakle, narodna pjesma je ona, ku selski ili seljacki narod stvori, obdrzava, siri i pjeva.

Nigde se ne ocituje narodna duša, kako u usmenoj narodnoj knjizevnosti a osobito u narodnoj pjesmi, u opoj knjizevnosti, ku stvara narod sam, kako mu govori srce i duša. U njój izrazi i iznosi narod svoje boli, svoje ufanje, svoje zelje, tugu, veselje i radost.

Mi gradiscanski Hrvati, i ako nas je neg šaljica, ipak imamo vrlo bogatu usmenu knjizevnost, ka bi bila na cast i ponos i mnogo većim narodom, neg je nas mali gradiscanski hrvatski narod. Kad govorimo o gradiscanskim Hrvatima, onda ne smimo zabiti i na nasu hrvatsku braću u Madjarskoj, jer oni slisu danas isto nam, kako su slisili prije kroz stoleća dugo sve do Prvoga svitskog rata. Mi smo jos i danas, kako i prije, jedna skupina, jedno srce i jedan te isti narod, iako nas danas jedna politicka granica od njih luci.

No, mi Hrvati, ki smo pomisani med Madjari i Nimci, ki predstavljamo ipak jednu etnografsku celinu, znamo dobro procjenit, ca znaci za nas, da zivimo i se krećemo na podrucju trih razvitih kulturov. Nas geografski položaj ovde usred Nimca i Madjara bi mogao probuditi od nas misljenje, da smo mi gradiscanski Hrvati, ziveći kroz stoleća med ovimi narodj, poprimili u uzeli malo po malo sve od ovih narodov i da od nase prvobne samosvojne hrvastek kulture nima kod nas već nista. A onda bi mi bili izgubili svako pravo na naš daljni opstanak. Jer jedan narod, bio on mali ili velik, ki samo prima i troši od drugih a sam nista ne stvara i ne dopringsa k općoj clovicanskoj kulturi, je parasit i nij vridan clovicanske zajednice i je sasvim svejedno, da li on dalje postoji ili ne.

Od naš gradiscanskih Hrvatov se ovo nikako ne more reć. MI IMAMO NASU VLASCU KULTURU. To su u zadnje vrime i poznati knjizevniki i ucenjaki dokazali. Najbolji dokaz su sigurno nase narodne pjesme, ke bi bile, kako smo već rekli i mnogo većim narodom na cast.

Imamo narodni pjesam u tolikoj množini, da ih je knjizevnik i ucenjak Fran Kurčlac u leti 1846. i 1848. zabiljezio na sedam sto. Bio bi jih jos mnogo već zabiljezio, to veli on sam, kad bi bio u svako selo zasao i kad bi bio u svakom nasem selu sve pjesme zabiljezio. No i sedam sto pjesam je dosta lip broj i dovoljan dokaz za samosvojnu gradiscanskih i ugarskih Hrvatov, osobito ako se uzme u obzir, da ove pjesme nije donesao nas narod sve iz stare domovine Hrvatske, nego da ih je većim djelom ovde izmislio. To nam kaze i sadrzaj tih pjesam. Mnoge od tih pjesam su tako lipe i savrsene, da su ih neki prevođili i na strane jezike, tako na pr. dr. Alexander Issacenko na nimski jezik. Od njega je izdana jedna zbirka nasih pjesam na nimski jezik pod naslovom "Vidovinka", gde on sledeće pise: "Dieses Bändchen soll dem deutschen Leser das lebendige Volksg t des kleinen Kroatenvolkes im Bgld. vermitteln und zeigen, daß 1 1/2 Autobusstunden von Wien im östlichen Osterr. eine eigenartige Kunsttradition weiterlebt, die weder durch die Türkenkriege noch durch weite Wanderung aus der alten Heimat Kroatien, zerstört werden konnte". U vezi ove knjizice pisale su i neke nimske novine, da su nase narodne jacke ili pjesme pravo biserje i djunde u svitskoj knjizevnosti. Pravo da je narod te

Kurelčeve pjesme većinom pozabio, ali je stvorio u međjuvremenu silan broj novih.

One naše narodne pjesme su najvećim delom stvorene od naših ljudi i samo malo je med njimi prevodov iz stranih jezikov. Ali ako su one po sadržaju i stvorene od našega naroda, pitanje je jos, da li su i njihove melodije i napjevi hrvatski. Ovde nam se postvalja pitanje, da li ima naš narod sposobnosti i dara, da stvori i izumije prave hrvatske napjeve, da li on ima snage i sposobnosti za vlašću samosvojnu glazbu? Na ovo pitanje su nam već dali odgovor priznati strucnjaki. Ča se tiče pjesam, ke je Kurelac sabrao, hrvatski je glazbenik Franc Kuhac potvrdio, da ima ju naše pjesme u svojoj velikoj većini hrvatske, bolje rećeno, slavenske napjeve i motive. On je dalje pokazao, da su Nimci i Madjari već ovih napjevov prikzeli i da su se poslužili s njimi (na pr. veliki skladatelj Haydn). Haydnova "Laudonska simfonija" sadržava motive nekih naših narodnih pjesam. Ča je Kuhac rekao za naše pjesme, ke je Kurelac sabrao, isto su ustanovili hrvatski glazbeniki i za sadasnje narodne popjevke. Oni tvrdu, da su napjevki ovih novijih pjesam većim djelom originalni. Iz svega ovoga slijedi, da mi gradišćanski Hrvati imamo i svoju narodnu glazbu.

Ali mi na žalost nimamo više i svoga narodnoga glazbala, kod je to bilo nekada pred kih 50-60 let. Onda je jos dobro bila poznata frulja ili surla i cintre, na kih su narodni pjevaci krasno pratili svoje izmisljene i narodne pjesme. Ti instrumenti su nam već nepoznati i samo kroz povidanja naših starih znamo, da je jednoc postojala surla i cintra. Danas se siri kod nas tamburica i uz njihovu pratnju pjevaju se opet naše lipe narodne pjesme.

Narodna pjesma dili se u dvi vrsti, ki značaj leži u sadržaju, obliku i melodiji: u lirske i epske pjesme. U LIRSKOJ narodnoj pjesmi odrazen je cjelokupni javni i privatni zivot našega maloga gradišćanskoga hrvatskoga naroda. Svagde, u svi prilika, pratila je našega Hrvata pjesma. Pri djelu, u društvu, pri vencanju, uz pogreb i t.d. Ona je izrazalava njihovo veselje, tugu, prijateljstvo i ljubav. Narodna pjesma zna biti diboko bolna i mlađićski obisna, ali puna zuhke i krvave poruge nad slabošćom i pogriska ljudi. U njoj je izražena vjera, filozofija i obicaji narodnoga kolektiva. Naša lirska narodna pjesma odraz je narodnoga zivota u svih njegovih obliki. Naše narodne pjesme, ke su ovde u našoj sadasnjoj domovini stvorene drugoga su oblika i sadržaja, neg su one narodne pjesme, ke su naši stari jos iz stare domovine simo donesli. Veci dio tih starih naših narodnih pjesam iz Juga nam pripovida i pjeva od mora, o ribarskom zivotu i o borbi s Turkom.

Lirska narodna pjesma vezana je uz melodiju, ter ju pjevaju pojedinci ili grupe. Osobito ljubavne pjesme imaju sasvim liricni karakter. One su stvorene za većglasno pjevanje. Kod lirske narodne pjesme tekst sam za se nije potpuno umjetnicki zaokruzen i prez melodije pjesma nije potpuna i je slaba.

EPSKA narodna pjesma nastala je prvenstveno zbog sadržaja. Najveći deo ovih pjesam su junacke pjesme, ke su pojedini pjevaci raznosili med narod. Oni su pjevali uz neke instrumente, većinom uz gusle na jednu zicu. Njihova je melodija uglavnom samo pratnja tekstu i nima samostalnoga značaja. Narodna epska pjesma u koj je tako bogata naša stara domovina Hrvatska, podrzava u sebi stvaralacki kontinuitet i tradiciju. Ona je izgradila svoj posebni stil i jezik. Osobito junacke pjesme naše stare domovine Hrvatske su savrsena epska poezija i biser narodne knjizevnosti. Mi gradišć. Hrvati nimamo junackih narodnih pjesam i koliko ih imamo one su slabe i prez svake znatne vridnosti. Dakle, ča se tiče epske narodne pjesme smo mi gradišćanski Hrvati vrlo siromasni, zato je ali naša usmena narodna knjizevnost vrlo bogata u lirskoj narodnoj pjesmi.

S obzirom na sdržaj, su naše narodne pjesme vrlo različne. (Na pr. nabozne pjesme).

U svakom našem kraju najti ćemo lip broj dužih ili kraćih pjesam, ke nasa dica pri svojih igrah zbrajaju i pjevaju. One su isto umotvorina naroda i jedan dio nase narodne kulture.

Gdo je stvorio ove djicinje pjesme? Ako sudimo po njihovom vanjskom obliku i sadržaju, moremo sigurno reć, da su neke od njih stvorili odrasli ljudi, domisljate matere i učitelji. Ovi mi pjesmicam su odgojitelji ostrili pamet dice, zbudjali joj volju za ucnju. U njihovom sadržaju ima puno logike i pouke. Druge pjesme izmislila su dica sama pri igri. Glavni značaj ovih pjesam je ritam, zato su one i tako sposobne za zbrajanje. Uz pravilan ritam moremo najti u njih i pravilne stihove. Ove pjesmice se većinom siru od ust do ust i obicno nisu nigde zabiljezene. Neke med njimi su, sudeći po njihovih ricah, jer vrlo stare, druge opet novije.

Imamo pak i jedan vrlo ugledan broj narodnih pjesam, ke su zabiljezene u našem skolskom jacakaru. Mnoge od njih pjevaju o ljepoti nase domovine, o prirodi, druge opet su vesele i saljive. Hrvatske knjizevnik Mate Ujević kaze, da je najveći dio ovih pjesam jos iz staroga kraja.

U zbirci Frana Kurelca moremo najti i vrlo ugledan broj vojackih narodnih pjesam. I nasi vojaki starih časov su imali svoje pjesme, kako je ima i danasnja generacija. Ove jacke su ne samo kao tvorevina narodnoga duha, znamenite i zanimljive; one nas upucuju i u mnoge okolnosti zivota nasih starih.

U mnogih nasih narodnih pjesma moremo najti spominak na Turka i borbu nasih preceev protiv ovomu tlacitelju. Sve pjesme, ke nam pripovidaju od turskih časov, donesli su vjerojatno nasi stari iz svoje prvasnje domovine Hrvatske.

Najlipsi i najbrojniji dio gradiscanskih narodnih pjesam sacinjavaju ljubavne pjesme, ke su pripovedno ljubavne (u kih se iznosi kakav ljuvani dogadjaj, nesrićna ljubav i slicno) ili izjavno ljubavne (u kih pjeva mladić djevojki i obratno). Osim gedkih iznimkov su ove ljubavne pjesme pune finih osjećaja, vrijed zalosne vrijed radosne, ali redovno u granicah ukusa. Nije preveć receno, ako velimo, da su gradiscanske narodne ljubavne pjesme biser hrvatske lirske narodne pjesme uopće.

Ča je ada smisao i značaj narodne pjesme? Kao tvorevina onoga dijela drustva, ke je zivilo daleko od gradjasne civilizacije, narodna pjesma je uvijek znacila narocit oblik kulture. U sadržaju tih pjesam ogledalo se je sve, ca narod misli, zeli i doživljuje. Zato je narodna pjesma iskoristila gradivo svake vrsti: od povjesnih dogadjaja vezanih uz cinjenice i licnosti do prizorov iz svagdasnjega zivota. Prenoseći se iz pokoljenja do pokoljenja, narodna pjesma cuva dodir i vezu s proslosćum. U svojoj funkciji je ona u stalnom stvaranju. Novi dogadjaji izazvali su nove pjesme. Ona je dodirnula sve sadržaje zivota i sve probleme pred ke clovik more bit postavan: rodjenje i smrt, ljubav i vjernost, sloboda i pravo, p jedinac i drustvo, duznost i egoizam. U njoj se velici pravo, duznost i aldovnost pojedinca pr d interesima kolektiva. Sve je rećeno kratko, mirno i jasno. Najpodpuniji realizam. Niti jedna rić preveć ni premalo. U nekoliko deseterca znao je narodni pjevac kadkada izraziti sva pitanja svoga vrmena, a to sve pod jednim vidnim kutom.

Već kroz stoljeća dugo gljusi i živi naša hrvatska narodna pjesma u nasej maloj domovini Gradiscu. Neka živi i glusi nadalje, zauvijek. Neka svidoci i dokazuje, da ovde živi jedan mali ali zdrav i ponosan, marljiv, veseo i vridan narod, naš narod hrvatski, ki zna tvorbe svoga narodnoga duha cjeniti i postivati, ljubiti i negovati. I dok se bude pjevala nasa narodna pjesma zivit ćemo

u njoj i kroz nju gradisćanski Hrvati, oni, ki su pred nami bili, ki smo danas i ki čodu za nami dojtii.

Petar Palatin

NAŠ NAROD, NAŠA ŠTAMPA I NAŠ JEZIK

Se više odgovornih strana čuju se opravdano zabrinuti glasovi radi gubitka jezickog osjećaja kod naše manjine a pogotovo njezine omladine. No taj je gubitak, jezickog i u uzajamnoj vezi i muzickog osjećaja, karakteristican ne samo za danasnjeg mladog Hrvata u Gradisću, nego i za mladu generaciju sirom svijeta uopće a uvjetovan je suvremenim načinom života, koji trazi i priznaje najviše samo tehnicke talente.

Ali u ovome bi članku htjeo ostati uglavnom na našem užem gradisćansko-hrvatskom tlu. Kod nas gradisćanskih Hrvata su prilike sasvim specijalne a problem tog gubitka sigurno jos akutniji nego kod drugih naroda.

Kako je svima nama poznato - samo što ne ćemo svi priznati - nas je stari, lijepi gradisćansko-hrvatski govor (ako se može tako nazvati) na žalost samo dijalekat, kojim govori vrlo malen dio hrvatskog naroda. Osim toga nije taj dijalekat u vezi s maticom, nego udaljen od nje i okružen od dva strana naroda i jezika, koji će ga stalno ugrozavati i koji će mu tokom vremena oduzeti sve više njegovih elemenata i nametnuti svoje. U vezi s time dospje je kod nas do vrlo žalostnog stanja, da nam (osobito) nasi skolovani ljudi ne žive u jezickom duhu nasega dijalekta. Ukoliko ne vladaju knjizevnim jezikom, mogao bi se nazvati njihov govor germanskim nekim narječjem, koji se većinom sastoji iz hrvatskog vokabulara. Na dalje je nas dijalekat postigao izvjesnu mrtvu točku u svojem razvitku. Ukoliko ima nemih tvorbi, one su uglavnom leksičke, obuhvatajući samo vokabular i često doslovni prijevod njemackih izraza. To stoji u potpunoj disharmoniji s našim jezikom. Mislim tu na tvorevine kao što su "ognjobranci", "skupodelanje" (i to se već čulo) i slične ovima. Sintaktickog razvitka u našem narječju uopće nema, iako se možda čini nekima kao napredak, kad se nas jezik odrekne opet neke svoje osobine i primi tuđu.

Izlazak iz ovog žalostnog stanja jest dvojak: Ili pisanje na knjizevnom jeziku i pridržavanje čistog dijalekta u nekim našim izdanjima, kada se misli, da se knjizevni jezik ne može zastupati radi teškog razumijevanja ili čak nerazumijevanja sa strane čitatelja. Neke su koncesije u istome djelu i dijalektu i knjizevnom jeziku samo na stetu duhu jezika i ne mogu imati vlastitog lica i karaktera. Pisanje na dijalektu nameće piscu mnogo veću odgovornost nego na knjizevnom jeziku, jer se on mora pridržavati već danih izražajnih mogućnosti. Svako bi odstupanje odmah otkrilo slabu jezicku kulturu autora a djelo bi odmah gubilo svoju jezicku vrijednost i kraj toga otežavale razumijevanje i postalo nejasnim, jezicko neopredjelenim. Najsiiri jezicki utjecaji vrse na narod svakako crkveni tekstovi, jer ih čita, govori i uči na pamet najveći dio naroda i mnogo češće nego ikoje druge. Ne znam, je li bi postale molitve i crkvene pjesme zaista uvijek i jezicka svojina naroda, da nije prisiljen, da ih govori i pjeva već u danom obliku. Često se može osjetiti kako ih vjernici mole i pjevaju bez razumijevanja sadržine. Odatle i česte žalbe naših ljudi, da bi razumjeli bolje neke stvari na njemackom. Primjetiti se to može i kod pastirskih pisama, gdje je dobar prijevod sigurno težak. S ovime u vezi je sigurno i pojava, kako je malo knjizevnih djela (ne znam do kojih se granica kod nas o tome može govoriti)

postalo svojinom nasih Hrvata. Osim Miloradićevih pjesama i donekle Horvatovih pripovijedaka (više u Srednjem Gradiscu) nije ničije djelo obilježeno poznato i primljeno od naroda. To bi se moglo možda navesti u dokaz, da još ipak ima intuitivnog razumijevanja i smisla za jezik u našega Hrvata u Gradiscu.

Kada već pisemo naše molitvenike na dijalektu (mislim da ih moramo i da ćemo to trebati i u budućnosti), onda je nelogično, da valjaju oni i za našu stokavske Hrvate u Južnom Gradiscu, čiji je dijalekat sacuvao možda više hrvatskih osobina od čakavskog na Sjeveru. No ne namjeravam govoriti tu u korist nekim lokalno-patriotskim svadjama.

Pri kraju bih htjeo još naglasiti, da nije toliko važno - kako se to stalno predlaže i traži od mnogih - da objelodanjujemo i stampamo u Gradiscu čim više knjiga, koliko ta činjenica, da budu one sto ih objelodanimo, čim bolje i savrsenije, da bi doista mogle postati narodnim blagom a ujedno i jezičnim rezervoarom i jezičnom hrptenjacom nasih Hrvata.

Ivan Lav Sučić

FATA MORGANA

Već tri dana, već tri noći
Bludi čovjek po pustinji,
Ne zna kud bi morao proći,
Da bi stigao k domovini.

Gladan, žedan i umoran
Samo jednu zelju ima,
Kako ne bi bio pokoran,
Kada vode, kruha nima.

Mnogokrat zna kaplja vode
Više vridna bit od zlata,
Samo nema nje sad ovdje,
Nit za zlatih sto dukata.

Tako bludi i naš čovjek
Dalje zedan po pustinji,
Jer se nada on još uvijek,
Da će stići k domovini.

I zaista, tamo doli
Krasne, zelene oaze.
O prestat hte sada boli;
Trudne noge lako gaze.

Jer je ovdje hipac spasa,
Hipac zelje te jedine,
I zapjevao bi on s glasa,
Pjesme sretne, pjesme fine.

Samo jedne pjesme nima,
U svom srcu, svojoj duši:
Mjesto hvale samo ima,
Prema Bogu gluhe usi.

Pa i čemu da još hvali:
Sada ima vode, kruha,
Nije više gladnjak mali,
Koji hvali kao muha.

Ada napred, samo govno!
Ne gubiti hvalom casa.
Nesto drugo je sad glavno:
Ta oaza puna spasa.

Al najednoč on postane,
Otvori usta, tare oci,
Srce kuca iz sve moći,
Jer oaze sad nestane.

Lice blijedo bez života,
Pogled lud, o strahota,
Noge slabe, tijelo pada,
Vrući pijesak grob je sada...

Oj čovječe, samo pazi:
Nas je zivot ta pustina,
A bogatstvo slicno je oazi,
Kad je zelja ti jedina.

Vladimir Vuković

TKO JE SRETAN?

Tko je sretan na svijetu?
Ti, ja ili on,
Koji je veseo bogatstvu pa dobitku?
Ili je sretan čar
Koji ne zna više cijelit mali dar?
Ili je sretan on dobitnik,
Koji je pobio neprijatelja svoga,
Koji mu bio protivnik,
Kad je htjeo ucinit nesto zloga?
Ne, ne mora bit sretan niti on,
Komu valja dubok poklon!
A jos manje pak osvećnik,
Koji bio je prije koc zgubitnik.
Jer kad čovjek ča dostigne
Htjeo bi, da jos vise se zdigne.
A ako čovjek nije zadovoljan,
Kako moze biti sretan?
Jer je zadovoljstvo naša sreća,
Koja zna bit manja ili veća!

Vladimir Vuković

NOVA HRVATSKA LIRIKA

ALFIREVIĆ FRANO

Rodjen je 1903. u Zadru. Alfirević se bavio za života pisanjem putopisa, eseja, rasprava i knjizevni^h kritika iz hrvatske, talijanske i francuske knjizevnosti. Njegovi su putopisi vrlo liricni, vjerni istini te ih se s pravim uzitkom čita. Svoju patnicku dusu otkriva nam pjesnik u svim svojim umjetnickim ostvarenjima. Neke su njegove pjesme nezaboravne, isto tako putopisi i knjizevni prikazi i eseji (na pr. o Antunu Branku Šimiću). Poznati putopisi: Boka, Trogir, Likovi Bosne, Spomen na Sarajevo, Saint-Malo.

Knjige pjesama: Pjesme (1934), More i daleki gradovi (1941).

ODLAZAK

To uvijek bješe kao da me nešto doziya,
ko neko iz mraka, već nestao, da pruža ruke,
i blagost koju ne znaš da me prikriva
uz dusu tvoju, pretvorenu u zvuke.

Ja znam: ti ti si, ona koja nestaje,
jer nikad više ne ćeš biti ista,
kao ni pjesma sto na tipkama prestaje
sto nikad više neće biti tako čista.

Taj smiješak, glas i boju htio bih još jednom,
bas iste, bolni napon duse zudne.
Al' evo, dok se vozim u tom vozu lednom,
znam: već te silno tjese stvari sitne i uzaludne.

I mene, ah, i mene. Kako su malene
te duse sto bi htjele da prodju kao slijepe
kraj stvari sto ih mijenjaju, da sred njine sjene
zaplacu jednog dana sto vise nisu lijepe.

LJUDI, ŽENE I GRADOVI

Na svijetu ima mnogo ljudi, koje ne ćemo upoznati;
ko karta geografka njihov život suti,
i mi samo slutimo, sto mogli bi nam dati
prisustvom, u koje se ne ćemo uzdignuti.

Na svijetu ima mnogo divnih žena,
u hiljadu gradova, u svakom možda jedna,
sto mogla bi nas volit, ceznje nase sjena,
a ne znajući nas umrijet će njena usta zedna.

Na svijetu ima mnogo gradova, različnih ko lica
ljudska,
i negdje živi neki čovjek bolji od brata ili
prijatelja
iz rodnog grada, gdje nam sudba uska
ubaci život tuzan od nezadovoljenih želja.

Na svijetu ima mnogo bliskih ljudi, koje ne ćemo
znati,
i mjesta, gdje bi nam počinula misao izmorena,
al ćemo s dusom srodnom ostati kobno nepoznati.
Na svijetu ima mnogo ljudi, gradova i žena.

Iz pjesničke proze

MORE

...Spava more poslije oluje kao duša, koju su cijele noći mučili grozni snovi i očajne misli, a sada se odmara u blagosti praskozororja zrasteši jasnom, beskrajnom tištinom lica. To je hladna ljepotica, kao onesvjestena i nedokučivo tajanstvena u svome klonuću.

Tišina mora u podne, kad južno sunce osvaja sirine, rađa u nama duboku životnu radost, daje nam ravnotežu čeznje u tome času, kad su stabla nepomicna i svijetle bijele obale teku pored voda, što ne disu ni najmanjim vrom i protezu se jarko srebrne u toplim sjajnim plachama gubeći se kao blistave ploče k obrisima otoka. Oni se bijele kao neodredjeni magleni oblici u plavkastoj daljini. A na drugoj strani modre raynice, nepomicni zeleni pojasi voda sire nestvarnu sutnju i prozimaju njom snene obale, pune blagih zatona, malih pjeskovitih uvala, ljubkih zaliva, stapajući svoj bezglasni san s mirom usijanog bijelog kamenja.

Sve je harmonija tisine: more i kamen i počivanje plavih okovanih površina, na kojima sunce razlijeva u veliku sirinu protegnute plašteve od srebra. Bljesaju se visoke ispucale hridi, što se spustaju okomito k moru bez pristana, rastući ravno iz njega. Taj podnevi čas ocarava nas osobitim, vedrim mirom, dok gledamo velike borove rasirenih grana u zamahu prema moru i slusamo cvrčke. To je spajanje s dubokom dusom dana, jedno suncano pagansko podne kraj dalmatinskog mora. Sklad tisine mora i kopna na Jadrano, mora svjetlih ekstaza, daje nam, da u zrelosti dana dozivimo stapanje vječnosti mora i svoje prolaznosti u blaženstvu Čula. Zaboravljajući sve gorcine života i isprazne zelje, primajući taj čas pun zara kao veliki odmor životnih sila. To je podnevni čas, kad nam se čini, da je život sadržan na jednom svijetlom rubu, kao velika jedra u daljini bez vjetra; čas, kad bismo htjeli zaustaviti vrijeme, ta produžimo to neizprazivo spajanje s prirodom, to uranjenje u svjetlost i čistu sliku, što obasjavaju dusu i cine nam život dragim, dižu nas spoznajom o odmjerenoj i dostojanstvenoj jacini naših sila i objasnjavaju teške i zamrsene životne drame. Budi, zivi, diši, sretan, što si bacen u svemir, da budeš atom velikoga sklada i ogledalo vječne ljepote...

Koliko istine u ovim riječima, koje je napisao čovjek i pjesnik mora, posto ga je mnogo puta dozivio u njegovim najrazlicitijim stanjima. To je misao, koje bih filozofski smisao mogao dugo objasnjavati, ali mislim, da ju je dosta i osj titi u casovima predvećerja; sami na otvorenoj pucini, pobjegli iz vreve gradova i ubitacne zurbe osjećamo na sjenovitim vodama duboku sabranost kao pod svodovima nekoga velikog samostana...

Naša je duša u svakodnevnosti kao utopljena katedrala, i samo jedan rijedak čas može da je probudi iz dugog sna i da joj izmami dragocjene carobne glasove.

TROGIR

Kao brod usidren u tjesnacu, zaustavljen i privezan između dvije obale na mirnom, sjenovitom moru, tako grad Trogir leži na dva morska rukava, čudno ostrvo, koje s kopnom spajaju dva mosta: s jedne strane s pustim i bezvodnim otokom Čiovom, a s druge sa cvrstim kopnom, odakle se k njemu spustaju blagi, zeleni brežuljci u polja puna starih loza, maslinjaka, stabala smokava i badema. Nad bujnim padinama i docima pednju se u sve većoj goloti ostra, suha i oprta brda, i taj kontrast je vrlo slikovit. To je stara slika kamenja, koje spustajući se k moru postaje sve blaže i nestaje polako, da ga zamijene vrtovi, u ovom predjelu, koji je nazvan vrtom Dalmacije.

U dnu Kastelanskog zaliva, prekrasne rivijere, koja nam svojim dugim putom punim zelenila sve više zanosi pogled, grad Trogir je sakriven, da se odrazi u čista čarobnim izgledom na kraju voznje. Ta slika potpuno određene ljepote zaustavlja nas svojim skladom kao nesto konačno, što smo očekivali, da nam potpuno udje u dušu i da je osvoji.

Na vodi nepomičnoj kao površina venecijanskih kanala, miruje u svijetloj, dugoj crti grad kamene tisine. Vitki zvonici, stare kule, visoke kuće zrce bjelinom, gotovo kao odraz nekoga drugog života, kad ih gledamo iz daljine. Pomisljam na jednu veliku, bijelu pticu, koja je klonulo spustila krila. Pun sunca, svijetao i supavan u dahu podnevnog sjaja, Trogir nas prima u toplinu svoje osamljenosti. Čini se tako ostavljen kao da proizvode sam za sebe san vjekova, koji su stvarali njegov sanjarski lik odrazen u vodama. To je grad omeđen, zatvoren, povučen u se, i kad udjemo u nj, izgleda nam, da smo prekoracili prag jednoga velikog, starinskog samostana. Iz starih, sivih i pozutjelih zidova diše duboka tisina. Iz zidova raste trava, u nutrini kuća bez krova divlja stabla pružaju krosnje pune sumornog hlada. Hodamo prepusteni kamenju, koje u nas spusta nezemaljski mir. Zaboravljamo sadašnjost i ljude u njoj. Trogir kazuje toliko sam po sebi, da jedna setnja po njegovim uskim, krivudavim ulicama postaje nezaboravan doživljaj. To je stapanje s jednim velikim proslim životom, uranjavanje u stoljeća, uzivanje u osobitom dahu jednoga zamrlog grada.

Ima velikih gradova, koji nas ostavljaju ravnodušne svojom arhitekturom, a tradicija se ne može sakriti. Trogir ima drevnu prošlost i njegova povijest jasan slijed. Svako doba ostavilo je ovdje nesumnive tragove. To je jedan od najsterijih gradova na kontinentu. Ne treba tražiti njegovo postanje u maglovitim legendama o Argonautima. Grci ga osnovase u III. vijeku pr. Kr. Sacuvani su iz grčke epohe zrtvenik božice Here i reljef Kairosa, umiljatog dječaka, koji predstavlja trenutak sreće, povoljno prilike što prolazi, i ako je odmah ne uhvatis, ka nije je ne ćeš stići.

Kršćanska era počinje radom sv. Dujma, splitskog biskupa, koji je djelovao i u Trogiru. Poslije bizantinske vladavine, a to vrijeme je najtamnije, Trogir se našao u hrvatskoj državi. Njegovo starosjedilačko stanovništvo, Romani, već je bilo prilično izivljeno, iscrpljeno. Dolazak Hrvata unosi svježinu u taj oronuli život. Mlad, jak, zdrav narod dolazi iz okoline u ovaj grad donoseći svoju krepcinu. U VIII. stoljeću Trogir se pomladjuje. Njegov je položaj privukao Hrvate prije nego ostali gradovi u Dalmaciji. U okolici Trogira nalazila se prva hrvatska zaduzbina, sv. Marta na Bijaćima, ali ta drevna crkva velikog značenja, koja je stoljećima stajala skromna i zavučena među maslinama, porušena je, a na njezinom mjestu sagradjena je nova spomen-crkva. Ploca na njoj govori,

što je bila crkva u povijesti Hrvata, koji su ovdje imali jedno od prebivalista svojih vladara i koji su tako rano usli u sklop zapadne kulture. 952., knez Trpimir daje splitskom nadbiskupu povelju o crkvi sv. Jurja u Putalju. To je prvi hrvatski diplomatski dokument. Hrvatski vladari i zupani boravili su u zaseoku Bijaćima, ali su dolazili u Trogir: sin kralja Držislava, Svetoslav Surinja, sasato se u Trogiru s duzdom Orseolom. Poslije propasti hrvatskog kraljevstva Trogir je bio dugo pod vlasću ugarsko-hrvatskih kraljeva, ali je imao dosta povslatica, pa je mogao sam birati vlastite knezove, koji su autonomno upravljali svojim područjem. Najznatniji su pribirski knezovi. Povijest Trogira u XIV. i XV. stoljeću puna je subičevih tradicija. Između brižirskih knežova ostao je osobito u uspomeni naroda Mladen III., o cijem junastvu govore latinski stihovi nepoznatog pjesnika, urezeni na nadgrobnoj ploči, koja se nalazi u katedrali.

XV. vijek je doba, kad je Venecija razvila svoj najveći sjaj. Gospodarica mora osvojila je Trogir, posto je bio bombardiran cetiri dana. Od god. 1420. sudbina Trogira povezana je sa sudbinom Venecije, koja je u svim gradovima, sto ih je dugo drzali u vlasti, ostavila neizbrisiv trag. U Dalmaciji su Trogir i Kotor gradovi, u kojima se duh Venecije ocitovao jace nego u ostalim dalmatinskim gradovima, a njihov osamljen položaj na moru, tihom poput kanala, cini se kao da je i vanjskim izgledom stvorio između njih i Venecije neku tajanstevu srodnost.

Topina boja, tesko zlatni tonovi na pročeljima kuća, snen sunčan mir sumornih palača, melankolija kamenja, koje je primilo poeziju oblika od ruku davnih umjetnika, drevna tisina ulica, koje se zapliću i sretaju prisno u zatvorenom krugu kao zatvorena bića, ili se zaustavljaju u neprolazu - sve to cini, da na setnji kroz Trogir neprestano pomisljamo na Veneciju, iako osjećamo snazno i hrvatski duh. Trogir je, kao sto je prirodno, podrazavao Veneciju. U gradjevinama je taj utjecaj najvidniji, iako oblici imaju neku osobitu jednostavnost crta. I u zivotu i u obicajima duh Venecije se jako osjećao. Trogir je grad, u kojemu nas Srednji vijek obuzima jace nego i u jednom drugom dalmatinskom gradu. Na Veliki četvrtak i Veliki petak ozivljavahu to doba u starinskim nosnjama članovi raznih bratovstina, kojih je u Srednjem vijeku bilo petnaest. Postojale su, na primjer, bratske udruge kozara, cipelara, mornara i ribara. Ta su udruženja karakteristična za Srednji vijek. Osobito u Trogiru ona su imala posebno značenje, jer u tome gradu, gdje su plemići imali svu vlast i cesto su, kao svuda u Dalmaciji, zbog svojih nepravda dolazili u sukob s narodom, s pučom, takva bratsva su dizala svoju riječ u obranu prava nizih staleza. U XIV. vijeku pučani, pripadnici tih bratovstina, krvavo se pobunise protiv plemića. Te su ustanove imale mnogo socijalne samilosti i cesto covječnu svrhu, da pružaju pomoć ondje, gdje treba.

Gradom je upravljao knez, to jest nacelnik grada. Do propasti mletacke republike tih knezova je bilo 167. Dolaskom Napoleonovim nastaje doba velikih nemira i krvavih buna...

Nedaleko je katedrala sv. Ivana. Ona vlada nad gradom svojim vitkim zvonikom i cuva sjaj njegovih stoljeća. Započeta u XIII. vijeku ova je crkva dovršena tek poslije cetiri stotine godina...

Svuda se u Trogiru osjećao, da je ovo grad crkava i samostana, gdje su stoljećima zivjeli brojni redovnici razlicitih redova.

Udjimo jos u jedan hram ovoga grada punog uspomena, gdje su ulice tako svecane i tihe, kao da će sada proći sproved nekoga starog biskupa. U crkvama trogirskim tako nas obuzima osjećanje prolaznosti i ispraznosti svega, tu covjek kao da i sam gubi ime dok korca po grobnicama davnih plemića, a noga brise rijeci pohvale i slave. Tisina nad tisinama. U crkvi sv. Dominika zaštajemo... Znamenita je palaca Lucić s arkadama i terasama, dosta sacuvana, sa svodovima i prolazima. Tu se rodio Ivan Lucić (1604), pisac glasovitog djela "O kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske"... (Iz knjige Proza, Zagreb 1956.)

HRVATSKO IME U DJELIMA STARIH HRVATSKIH PISACA

U ovom članku želim navesti nekoliko stihova onih naših pisaca, koji u njima spominju ime hrvatsko i kojima je rođoljublje i patriotizam bilo jedno od glavnih značajka njihova života.

Ovaj prikaz ipak nije potpun, već samo djelomičan. Zbog pomanjkanja prostora nije mi bilo moguće navesti više podataka o doticnim piscima, koji su našim čitaocima - hvala Bogu - ionako uglavnom poznati. Pisajući ovaj članak služio sam se izvrsnom knjigom Mihovila Komboja "Povijest hrvatske književnosti do preporoda". Ovu knjigu preporučamo našim učiteljima i svima, koji se žele detaljnije upoznati s kulturnom prošlošću Hrvata.

Poznato je, da je grad Dubrovnik bio kroz više stoljeća najreprezentativniji centar hrvatske literature. U njemu su živjeli i djelovali vrlo sposobni ljudi, bez kojih bi danasnja Hrvatska stajala na vrlo niskoj kulturnoj ljestvici. Osim Dubrovnika (Dubrovačke Republike) ponos Hrvata bili su i gradovi Zadar, Split, Hvar i mnoga druga dalmatinska mjesta, koja su rodila najdostojnije sinove naše zemlje u ono vrijeme, kad nije bilo na svijetu manje imperijalista raznih boja nego što ih ima danas. Tudjinski su imperijalisti navaljivali na našu zemlju i nju po svojoj imperijalističkoj volji parcelirali, ali jezgru kompaktno hrvatske svijesti nisu oni mogli uništiti. Dokaz tome su naši pjesnici, naši pisci, koji su svojim spisima i svojim umjetničkim djelima ustali u obranu Hrvatske. Oni su prema tome kroz stoljeća bili najbolji vijećnici slobode, što se i od danasnjih pisaca očekuje.

Prva velika pojava u povijesti hrvatske kulture bio je naš slavni Marko Marulić. On svoju "Juditu" ovako nazove: "Istoria svete udovice Judit u versih hrvatski slozena" (Mletci, 1521.). Uzaludno se može netko truditi, da iz naslova izbrise riječi "u versih hrvatski slozena".

Najplodniji hrvatski pisac svoga doba (religiozni i nacionalni), Mavro Vetranović Čavčić (rođen 1482. u Dubrovniku), pjeva mnogo o "slavnoj" hrvatskoj zemlji i njenoj tragediji. U pjesmi "Tuzba grada Budima" kaže:

"Sad nije Kosova, sad nije Krbave,
ni polja ravnoga ni hrvatske slave".

Dalje:

"O slavni Hrvati, i vas li ognjen zmaj
do traga pomlati i da vam placni vaj,
ter vase gradove i kotar ostali
i glavne banove sve ognjem popali,
i vasa državi, ku nogom poplesa,
nijednog ne ostavi hrabrenog viteza!
Ner sam Klis ostaje, u ki se uzda puk,...

Nepovjerenje u kršćane:

"Vaj, drazi Klišani, ali vi ne znate,
što su zli krstjani, a u njih se uzdate".

Vetranović je u nekim svojim pjesmama mislio političkim mozgom. I od danasnjega hrvatskog pisca očekuje se malo više hrvatske političke svijesti.

Hanibal Lucić, rođen oko 1485. na Hvaru od ugledne vlasteoske porodice. On je napisao prvu izrazitiju hrvatsku dramu "Robinja".

"Uzrasta, ki vele, bio je visoka,
beside vesele, razuma duboka,
lipa svitla, oka, opasaja mala,
razpleća siroka, a hoda pristala".
(Iz "Robinje")

"U toj je diskretnoj apoteozni rodoljubni hvarski vlastelin sretno povezao hrvatski Sjever i Jug, vitezke vrline hrvatskih junaka i kulturnu pitomost Dubrovnika". (Mihovil Kobil).

Lucićev suvremenik bio je Petar Hektorović, koji se rodio god. 1487. u Starom Gradu na Hvaru isto u vlasteoskoj porodici. Najpoznatije mu je djelo poslanica "Ribanje i ribarsko prigovaranje", u kojem Hektorović odusevljeno hvali Marķa Marulića. Živio je dugo godina u Dubrovniku, gdje se najviše družio s Mavrom Vetranovićem i Nikolom Naljeskovićem. Oni su tako jedan drugoga poticali na književno stvaranje.

Sjećanje na Marulića u "Ribanju i ribarskom prigovaranju":
"O Splite cestiti, ku si sriću imil,
da s' vazda gnizo ti razumnij ljudem bil;
li Marul nad svima, za reći ric pravu,
najveću cast ima, i diku i slavu".

Petar Zoranić rođen je 1508. u Zadru. On je napisao prvi hrvatski roman "Planine". Hrvatsko rodoljublje bilo je jedno od glavnih pokretaca njegovog književnog stvaranja.

Iz "Molitve suprotivu Turkom":

"Blazen i slovući biti će njega glas,
dokole živući bude hrvatskih stas..."

U romanu "Planine" opravdano se tuži vila Hrvatica na "nepomniju i nehaj jezika hrvatskoga" kod nekih hrvatskih pisaca. Učeni Hrvati govorili su rado - i danas govore - tuđim jezicima. (Da su barem bili kakvi "hrvatski intelektualci", nego izdajice za koru kruha).

Zoranić poklanja svoj roman "Planine" prijatelju Matiji Matijeviću, kojem napiše: "Ta put moj po neuvizbanu konjicu po stazi netlaceni prosad, Hrvatom i Vasoj milosti, ki znam, da dobar basćinac i Hrvat in poctovan jest, poklanjam..."

Nikola Nalješćković rođen je 1510. u dubrovačkoj trgovačkoj porodici. Pisao je ljubavnu i naboznu poeziju te pastirske igre i komedije.

"Zanimljivo je, da se je Nalješćković 1564. prvi obratio jednom poslanicom Ivanu Vidaliju, "vlastelinu krkarskomu" (korcućanskom), slaveći ga kao covjeka, o kojem "narod Hrvata vapije i vice", da je "kruna od zlata, kojom se svi diće", i koga slavi sav Dubrovnik, Hvar, Zadar, Šibenik, Split i Kotor". (Mihovil Kobil).

Ivan Vidal o Dubrovniku:

"svuda ga jes puna slava; svud on slove,
hrvatskih ter kruna gradov se svih zove"!

Antun Sasin, živio je u drugoj polovici šesnaestoga stoljeća. U njegovom "Razboju" isticu se Hrvati kao junaci:

"Nadazdin izsiece
s malo tisuć Hrvat svu vojsku u peće,

i gdje

Turaka ban Tomaš tisuću pomlati,..."

Juraj Baraković, rođen 1549. na očinskom imanju Plemićima kod Zadra (djela "Jarula", "Vila Slovinka" i dr.) ponosi se svojim predkom Bartulom, ratnikom u doba kralja Bele i Tatara, da ga "perje ljudase i klobuk hrvatski".

"Šibenski mu je ratnik Fran Dražolović "krvi hrvatske, od ke se radja ben", pa tako i pop Ivan Tonković, kakonik šibenski, u pohvalnim stihovima na kraju Vile Slovinke naglašuje, kako Barakovići sugradjani, citajući njegov spjev, upoznase u njemu "hrvatsku cistu kry". - "Cini se, da je Baraković uopće stekao svoju knjizevnu kulturu citajući uglavnom hrvatske pisce Marulića, Zoranića, Krnarića, Budinića i Ranjinu". (Mihovil Kombol).

I muslimanski Hrvati u Bosni doprinjeli su svoj dio hrvatskoj literaturi. Oni su uglavnom pjevali pod utjecajem istočnog pjesništva. Radi se o pobožnim i poučnim pjesmama. Među našim muslimanskim pjesnicima narocito se ističu Muhamed Hevaji Uskufi iz sela Solina (tuzlanski kotar), pisac hrvatsko-turskog rječnika "Potur-sahidija" (1631.), i Sarajlija Hasan Kaimi-baba. Kaimija je bio bogat i poznat kao dobrotvor (Kombol). On je pisao turskim jezikom, ali od njega su se sačuvala i dvije hrvatske pjesme. Jedna od njih je uperena protiv Mlecana. Evo jedne kitice:

"Nemojte se kladiti,
i Hrvate mlatiti.
Zlatom ćete platiti,
kad vam ode Kandija".

Vladislav Menčetić (+1666.):

"Od ropstva bi se davno u valih
potonula Italija,
o hrvatskih da se žalih
more otmansko ne razbija!"

Pjesnik ovdje bilježi položaj hrvatskoga naroda na istočnoj granici Zapada.

Pavao Ritter Vitezović (1652. - 1713.). Pavao je bio profesionalni književnik iz Senja.

Kritikuje Hrvate:

"Posl'je početka ljeta petdeset i drugoga rodi viteza Pavla Senj, za velike sposobna dosta stvari, no sreće slabe; jedanput on će imena moja u djela možda pohranit, sto propasti ne će. Nezahvalnu će ipak domaju svoju upoznat, nestalne pritelje svoje i nade izprazne posve, jer će živjet u vieku, u kom će se hrvatska krepost smanjiti, te će se svatko za svoje starati dobro, za opće nitko, a on će o stvarima častnima više nego o koristnim mislit". (Prijevod iz latinskoga S. Ivsića).

"Poslije tursko-mletačkog komadanja sredovjekovne Hrvatske i dugog pokrajinskog zivotarenja Vitezović je pod utjecajem velikih događaja svoga doba prvi shvatio i sviesno naglasivao poviesnu opravdanost hrvatskog narodnog imena za sve razbijene hrvatske pokrajine i prvi stao buditi svijest o poviestnom kontinuitetu i jedinstvu i o potrebi ponovnog politickog i kulturnog ujedinjivanja Hrvata". - "I sam je Gaj izravno nadovezao na djelovanje ovoga svoga dalekog predhodnika, cijje su inicijative zbog mnogih uzroka jos preko jednog stoljeća morale čekati na svoje konacno ostvarenje, dok su glavne Vitezovićeve politicke misli ponovno oživjele u modernijem obliku u spisima Ante Starčevića". (Mihovil Kombol).

Jerolim Kavanjin (1643. - 1714.), vlastelin, pjesnik, splićanin. Kritikuje:

"Svit je išo naopako
Hrvat zivi jurve niemski..."

Filip Grabovac, kritičar hrvatskih časnika (oficira), koji se

odriču svojih nošnja i običaja preuzimajući tuđe:

"Kako koje Taliju prohode,
ucine se oni Talijasi,
ter govore: 'Mi nijesmo naši'".

Andrija Kačić Miošić, rođen 1704. kraj Makarske, u svojem "Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga" pjeva:

"Kraljuje sva rabrenost
u narodu slovinskomu,
snaga, jakost i srcanost
u vojniku rvatskomu".

Na usta Tita Brezovačkog progovori Nova Hrvatska u pjesmi "Rekursus trium sororum" (preveo na hrvatski S. Ivšić):

"Kakav vas obuže bijes, o građani, kakva li ludost,
da taj tegotni jaram na vratove mećete sami;
slobodna kraljevstva mi smo, a tko se stidi Hrvatsva,
neka se Hunjima divljim pokorava i nek im služi".

Mišljenje neslužbene Hrvatske:

"Dobra zemlja ti Horvacka,
kaj će tebi ta Madjarska..."

Brezovački je rođen 1757. u Zagrebu, gdje i umre g. 1805. On je bi svećenik i pisac komedija, koje se još i danas prikazuju u zagrebackom kazalištu.

Time smo stigli na prag Ilirskoga Pokreta odnosno Hrvatskoga Preporoda...

Navedeni pjesnici i njihovi patriotski stihovi jasno dokumentiraju nasu vlastitu hrvatsku prošlost. Nasi stari pisci bili su najtjesnije povezani s patnjama svoga naroda i svoje zemlje, koju su tuđinci dijelili na parcele nazivajući Hrvate pokrajinskim imenima (Dalmatincima, Bosancima, zatim Slovenima...) a ne Hrvatima. Ignoriranje nas Hrvata od drugih sila nije dakle oznaka samo nasega vremena, nego je to tako bilo još prije davno. No kompaktnost hrvatske nacionalne svijesti kod svih naših starih pisaca bila je jedna od glavnih osobina njihovih. Bez nase bogate kulturne bastine ne bismo mi danas imali izgrađenu hrvatsku političku ideologiju. Nacionalna kulturna bastina jednoga naroda jedan je od bitnih uvjeta za izgradnju vlastite političke misli, vlastite filozofije, vlastitog stava prema drugim narodima. Ako jedan narod nema vlastitog nacionalnog stava prema drugima, onda on prije ili kasnije zakrzlja, izuće, jer ga proguta jači. Znajući to mi ćemo svakoga dana biti jači uputar slavenskih i ostalih evropskih naroda. Nase hrvatstvo ne može nikada izumrijeti. Ostali Slaveni morat će nas u budućnosti malo više respektirati. Mi nismo badava zabilježeni u nasej literaturi. Hrvatski stari pisci bili bi sigurno vrlo radosni i zadovoljni, kad bi mogli vidjeti, da u nama živi vijечно hrvatstvo.

Š.

"Malo njim vladati gospoda mogoše,
opet ga terati Hrvati smogose;
od kralja pridose, grada su prosili,
u ki pak slizose, vazam ga po sili..."

Juraj Baraković

NEMOC ŽALOSNOG SINA

Sada ronim gorke suze
sada kada mi je netko iscupao korijen
i bacio ga u mutnu vodu.

Sada ronim gorke suze
kada plivam mutnom vodom bez vlastitoga ritma
mutnom rijekom ko komad drveta kojeg je ukrala voda na obali.

Utopit ću se takav i u suzama i u vodama.

O sada sam ja u valovima
a moje se suze tope u mutnoj vodi.

Nitko ih ne vidi
nitko ih ne brise
previše su mokre od tolike boli
previše su bolne od tolike žalosti.

A ideali moji? Gdje su oni?
I oni sada plivaju i skoro će se utopiti.

I Hrvatska će se utopiti u meni.

Ostala mi je riječ
samo riječ i molitva.
Ali riječ pravu tako je teško izgovoriti
molitvu jednu tako je teško izmoliti.

Bože moj, Bože moj, Ti si ipak dopustio da ja tonem
i da ja vicem.
Ali kako da molim i kako da vicem za Tvoju pobjedu
kad nemam jakih riječi, kad ne mogu moliti
i kad se moj svijet pretvorio u gorcu sudbinu.

EMIGRANT

Tako je siromašan, da slični bogcu.
Ljudi se za njime začudjeno ogledavaju.
Ali on je stranac i ulicama i ljudima.
"Čiste" djevojke boje se njegova blijeda lica.
O njegovu je duša uvrijedjena,
srce zgaženo;
u njemu život gasne.
Prljava sjenka covječanstva srušila se na njegova
ledja.
I on luta pognute glave,
ko covjek koji je izdao svoje uvjerenje,
kad ga je trebao pred licem revolverске cijevi
braniti.
I ljubavi je nestalo iz njega.
Ostao je plač, gorca suza.
Oh teška suza za izgubljenom Domajom!

S. Š.

Dr. Ante Andorfer:

BROJ I BROJIDBA NARODNE MANJINE

Broj pripadnika narodne ili jezične manjine, t.j. brojčana snaga (jacina) nacionalne ili lingvističke manjine, igra ulogu u manjinskom pravu samo ondje, gdje je to u propisima izricito naređeno.

A gdje u propisima za zaštitu manjina nije govora o toj brojčanoj jacini, svakoj je pojedini pripadnik manjine u stanju prema svojoj volji tražiti, da mu se udovolji u nacionalnom i jezičnom pogledu na isti način kako i građanima većinske narodnosti.

§-om 16 zaključka narodne skupštine u Beču od 30. listopada 1918. god., br. 1 drž. zak. lista, preuzela je Republika među inim i čl. 19 temeljnoga zakona carevine, po kojemu su u austrijskoj državi sve narodne skupine (Volksstämme - Volksgruppen) ravnopravne te im se ne smije nikako otkrnuti pravo, da stite i kultiviraju svoju narodnost, dakle da čuvaju i njeguju svoju narodnu osebnost i svoj narodni jezik. Jednakopravni su u školi, u uredima i u javnom životu jezici o b i c a j n i u zemlji ("landesüblich"), to znači po odlukama ustavnoga sudstva i manjinski jezici običajni po mjestima i selima ("ortsüblich"), gdje žive manjine, tako da ih je u selu barem nekako vidjeti. Zato bi pojmu "landesübliche Sprache" najbolje odgovarao izraz "običajni domaći jezik" (langue usitée).

Iz senzermenskog mirovnog ugovora od 10. rujna 1919., drž. zak. list br. 303/1920., stavljenog u krijepost 16. srpnja 1920., proizlazila su (ne samo prava vjerskih manjina, nego i...) prava narodnih (etničkih, rasnih) i jezičnih manjina (čl. 63, 66 i 67). U čl. 68 govori se u tome, da se manjinama mora osigurati osnovno školstvo i dio školskog (odgojnog) i karitativnog budžeta u mjestima i kotarima, gdje stanuje srazmjerno priličan broj (une proportion considérable, eine verhältnismäßig beträchtliche Zahl) građana manjinske narodnosti, t. j. Austrijanaca nenjemackoga materinskog jezika.

Kolik je takav "srazmjerno priličan broj"?

Na to odgovara čl. 20 t.zv. brnskog ugovora o zaštiti manjina, potpisan 7. lipnja 1920., koji je najsnazi od 10. ožujka 1921., dakle već dulje od jednog pokoljenja, više od jedne generacije, tako da su sada i sve privremene (provizorne) točke tog ugovora postale definitivnim autentičnim interpretacijama (po pravilima međunarodnoga javnog prava i nacelu čl. 9 austrijskoga saveznog Ustava).

Gdje su najmanje 42 učenika (ili učenice), školska obveznika (školske obveznice) ("Schulpflichtige") (djeca od 6. do 14. godine života) manjinskoga materinskog jezika barem u predjelu jedne ure hoda ukolo, dakle unutar kruga s promjerom od 8 do 9 km ili na površini od 65 četvornih kilometara (ili i na užem terenu), tu postoji "srazmjerno priličan broj" pripadnika te manjine.

Kako tom broju djece odgovaraju najviše 84 odrasla, odnosno najmanje 12 odraslih (roditelja), to znači, da broj od 54 do 126 pripadnika narodne manjine na teritoriju od 65 ili manje četvornih kilometara pravi "srazmjerno priličnu manjinsku grupu" u smislu čl. 68 senzermenskog ugovora.

Površina nekih hrvatskih općina: Giječa 19 km², Vorištan 37 km², Veliki Boristof 17 km², Filez 27 km², Frakanava 10 km².

Po demokratskom austrijskom saveznom Ustavu od 1. listopada 1920. (koji je u varijanti 1929. god. i danas opet aktuelan) i čl. 19 temeljnoga državnog zakona i propisi senzermenskog ugovora o zaštiti manjina postadose ustavnim propisima.

Ali kratkotrajnim Dollfusovim t.zv. autoritativno-korporativnim Ustavom iz 1934. god. prolazno je ukinut čl. 19 temeljnoga državnog zakona, čime je bio potkopan važni princip ravnopravnosti svih običajnih domaćih jezika u jezično izmijesanim općinama i kotarima.

11. svibnja 1936. bio je objelodanjen načelni državni zakon za gradisćanske pucke škole. § 5 sav. zak. lista, br. 136/1936., glasi:

"Njemački je jezik doduše nastavni jezik, a da se ne smiju povrijediti prava, koja iz Ustava proizlaze u korist jezičnih manjina (sprachliche Minderheiten), koje se nalaze u pokrajini. Prepusta se izvedbenom zakonodavstvu (pokrajinskomu), da utvrdi opseznija prava ovim manjinama u prilog. Neka se njemački jezik svakako predaje kao obavezni predmet".

§ 7 odgovarajućega zemaljskoga (pokrajinskoga) izvedbenog zakona, naime gradisćanskoga zemaljskoga školskog zakona od 2. rujna 1937. (L.Sch. G. 1937.), z.z. l. br. 40, piše:

"Nastavnim jezikom (Unterrichtssprache) može se postaviti ili državni jezik (Staatssprache) njemački ili nenjemački materinski jezik (Muttersprache) školske djece".

Pripada li u školskoj općini po rezultatu zadnjeg popisa pučanstva (Volkszählung) domaćoj narodnoj manjini (nationale Minderheit des Landes) 70 posto stanovnika (Bewohner), onda je taj manjinski jezik (Minderheitssprache) školski nastavni jezik.

Pripada li pak u školskoj općini 30 do 70 posto narodnoj manjini, onda se moraju kako državni tako i manjinski jezik upotrebljavati kao nastavni jezik (jezično mješovite škole, gemischtsprachige Schulen).

A kada je manjina manja od 30 posto stanovništva, državni je jezik nastavnim, a školskoj se općini prepusta, da se za to pobrine, kako bi se djeca, koja ne govore njemački, podučavala na svom materinskom jeziku uvodeći taj manjinski jezik kao neobavezni predmet.

A ako li najmanje 20 učenika pohađa podučavanju manjinskog jezika (domaćeg u Gradišću), onda se mora uvesti neobavezno podučavanje tog manjinskog jezika.

Racunajući postotke većinskog naroda i manjinskih narodnih skupina Cigani se ne smiju uracunavati (naime k tim drugim narodnim skupinama).

Zanimljivo je, da savezni načelni zakon br. 136/1936 govori o jezičnim manjinama, dok njemu odgovarajući gradisćanski zemaljski izvedbeni zakon br. 40/1937 govori o narodnim, nacionalnim manjinama, što znači, da su nacionalne manjine i jezične manjine jedno te isto. To dalje znači, da se nacionalne manjine u Austriji prepoznaju po jeziku, i to, kako veli zakon, po materinskom jeziku.

U sustavu manjinskog prava saobraćajni jezik ("Umgangssprache" po austrijski, a "Verkehrssprache" po njemački) ne vrijedi kao kriterij pripadnosti ovoj ili onoj narodnoj (većinskoj ili manjinskoj) skupini.

Tako i austrijsko-talijanski sporazum Gruber - De Gasperi o Južnom Tirolu od 5.9.1946. propisuje u točki 1a), da se pripadnost njemačkoj ili talijanskoj jezičnoj odnosno etničkoj skupini određuje po materinskom jeziku (a ne po saobraćajnom i td.).

Valja zabilježiti, da je po L.Sch.G. iz 1937. g. minimalni broj za održavanje obaveznog vjeronauka (Religionsunterrichtsstation) potrebno 10 učenika, a za neobavezno podučavanje manjinskog jezika broj je 20 učenika. Budući da senzermenski ugovor stavlja stavlja i jezične i vjerske manjine pod iste konkretne uslove, to je u toj razlici gornjih brojeva, ali i zbog procenta od 30% kao uvjeta za priznavanje školskog jezika manjine, gradisćanski školski zakon već god. 1937. povrijedio senzermenske pravne propise za zaštitu manjina.

Danas ti njegovi procenti nikako ne vrijede, jer krše u austrijskom državnom ugovoru član 7, koji je magna charta slobodina naših hrvatskih manjina.

Čl. 7 austrijskog državnog ugovora, potpisanog u belvederskom dvorcu u Beču 15. svibnja 1955., objavljenog pod br. 152 sav. zak. lista, određuje ustavnom pravnom moću, da je službenim jezikom u upravnim i sudskim kotarima Gradišća s hrvatskim ili mjesovitim stanovništvom, osim njemackoga (državnog) jezika, također i hrvatski (manjinski) jezik.

Ovaj propis odgovara onom starom propisu, po kojemu mora biti zajamčena ravnopravnost hrvatskog jezika s njemackim jezikom u svakom kotaru, gdje je hrvatski jezik udomaćen. Tko ide po tim i takvim općinama i selima, cuje, vidi i zna i bez brojidbe, gdje obitavaju Hrvati i gdje se govori hrvatski. To je naše hrvatsko Gradišće od Stevera do Juga.

Čl. 7 naređuje dalje, da gradišćanski Hrvati imaju pravo na hrvatske pucke odnosno glavne škole, a i na hrvatske srednje škole. To ne ovisi ni od apsolutne brojčane snage ni od relativnih postotaka hrvatske manjine, nego jedino od broja djece hrvatskog materinskog jezika, koja se imaju obuhvatiti obaveznim školovanjem po općim školskim propisima. Zbog parifikacije glavnih škola i nizih srednjih škola, broj djece potrebit za glavnu školu ujedno je i determinanta za manjinsku srednju školu.

A ako je novi ministarski ukaz naredio, da se mora osigurati vjeronauk vjerskoj manjini od 5 protestantske djece, onda se isto tako mora osigurati i hrvatski nastavni jezik narodnoj manjini od 5 hrvatske djece.

Kako se pri popisu djece zna, kojeg su materinskog jezika, ne treba nam ni za školski problem opće nje brojidbe.

Da se u Gradišću mora organizirati cijav odjel (sekcija) zemaljskog školskog vijeća za hrvatsko školstvo, da se Hrvatima u Gradišću mora osigurati ucestvovanje i sudjelovanje u cijelom kulturnom, upravnom i sudskom aparatu na području Gradišća pod istim (dakle i pod istim jezičnim) uvjetima kao svim ostalim Austrijancima, to zaista nisu problemi (kako veli državni kancelar), ali to su ipak do sada još neispunjene obaveze, a stare zakonske dužnosti i ustavne obaveze austrijske vlade istoga tog kancelara.

Krugovi njemackih nacionalista zatražili su, da se najprije ustanovi, kolika je hrvatska manjina, ("Minderheitenfeststellung") po broju, pa da se onda tek odredi, koliko je relativnih procenata potrebno, "da se uopće može govoriti o manjini".

Kad bi se ustanovilo, da ima na pr. 20 % Hrvata, onda bi njemacki nacionalisti rekli, manjinski je minimum 25 % ili 30 % (jer ovaj minimum spominje i L.Sch.G. 1937.), dakle hrvatske manjine nema.

Taj je nacrt doduse protuustavan, ali velike vladine stranke prihvatile su pamjeru ustanovljavanja manjine, bojeći se da bi izgubile previse biracki glasova, kad se ne bi i one pokazale, da se zauzimaju za slagere njemackih nacionalista. I vladine stranke lako zaboravljaju, da se Republika ne zove Njemacka Austrija, nego Austrija i da to valja i te kako razlikovati.

Dalje traže njemacki nacionalisti kao metodu tog prebrojavanja manjine t. zv. plebiscit, narodno glasanje (Volksabstimmung, - befragung), u kojemu bi stanovnici Gradišća tajnim glasanjem bez ikakve kontrole, svaki, kako kog hoće, odgovorili na pitanje: "Priznajes li se pripadnikom hrvatske manjine? Da - Ne".

(To je isto, kao kada bi se plebiscitarnim, tajnim glasanjem htjelo ustanoviti, koliko je muskaraca, a koliko žena u jednoj zemlji, takav i se narod bez kontrole pitao, i to svaki pojedinac: "Priznajes li se ti muskarcem ili ženom?" Svaki bi mogao, netko iz sale, a netko iz ludosti, a opet netko i iz drugih razloga, dati nekontroliran, lazljiv odgovor; a rezultat ne bi mogao nikako odgovarati istini).

Metoda plebiscita je pokušaj nekih krugova, da se torpediraju manjinska prava. To je metoda juristički sasvim neosnovana, a politički je uperena protiv ugleda Austrije kao pravne države i protiv neoskrvnjivih temeljnih građanskih prava; što se tiče režima, mogla bi takva metoda služiti dokazom, da se nije voljan staviti ni sada-kao ni ranije-na branik slobodina i starih prava, te da ni sadašnja vlada ne pokazuje pravilne bratske solidarnosti prema građanima nenjemackog jezika.

Nego i vrhovni sud i ustavni sud Republike Austrije izrekli su prošle godine u procesu nekoga Hrvata Tomića, koji je rekao, da on ima pravo, da se slobodno i subjektivno prizna nacionalnim Nijemcem ("freies, subjektives Bekenntnis"), da je takvo priznavanje zločin, jer se narodna pripadnost u Austriji zakonito mora ocjenjivati po porijeklu i materinskom jeziku,

Kad se po L.Sch. G. iz god. 1937. Cigani, dakle pripadnici ciganske narodne i jezične grupe, ne smiju priznavati i priracunavati Nijemcima, Madjarima ili Hrvatima, onda ne smiju ni Madjari ni Hrvati kazati neistinu i izdavati se za Nijemce.

Cini se, da je austrijska vlada ipak čula, da je plebiscit nedostojna metoda ustanovljavanja manjine i zato misli na metodu otvorenog (ne tajnog) popisa pučanstva, brojidbe naroda (Volkszählung), koja bi se imala provesti god. 1961.

Takva se brojidba naroda sprovede po naredbi sav. zak. lista br. 400/1921. i br. 79/1923. već 7. ožujka 1923., a za konstataciju pripadnosti nacionalnoj ili jezičnoj skupini služila su ova pitanja pod brojem 7 obrasca (formulara) za popisivanje (Zählblatt):

Sprache: a) Sprachliche Zugehörigkeit:.....
 Volkszugehörigkeit
 (und Rasse - Abstammung):.....
 b) Kenntnis der deutschen Sprache: ja --nein.

U smislu austrijskog prava i gore spomenutih prošlogodišnjih odluka vrhovnog i ustavnog suda jezična se pripadnost određuje po materinskom jeziku, narodna pripadnost (koja se u pravničkom zove i rasa) odgovara porijeklu od roditelja iste narodnosti.

Što se u obrazac zapise, to se mora dokumentirati ispravama. Da netko laže, da je Nijemac, kada je na pr. gradišćanski Madjar, može se pri brojidbi (Volkszählung) dokazati, ali u plebiscitu ne, u plebiscitu triumfira laž, obmana, prevara i izdaja.

Zato je metoda popisa pučanstva, brojidbe naroda (Volkszählung), ako se posteno provede, dozvoljena i korisna.

Plebiscit ne. Plebiscit je metoda njemackih nacionalnih varalica protiv nenjemackih manjina.

Da se pak dađu hrvatskoj manjini njezina prava na službeni jezik, narodno školstvo i td., ne treba uopće nikakvog takvog ustanovljavanja manjine ("Minderheitenfeststellung") putem statistike.

Na licu mjesta, u selima i kotarevima Gradišća svaki razuman čovjek, a i svaki normalni općinski načelnik i kotarski poglavar i svaki sudac, svaki zandar i svaki zupnik (farnik) i onako točno i dobro zna, ima li ondje Hrvata, ima li ih mnogo ili malo, koliko ih ima. Svugdje, gdje ih je, imaju oni, kako smo gore pojedince izveli, svoje, ustavom zajamčeno pravo na narodni jezik, školu i td.

Na austrijskoj je vladi, da se ne bavi poslovima, koji štete hrvatskoj nacionalnoj manjini.

Neka Austrija uistinu ostvari manjinska prava, pa će njen ugled pred licem kulturnog svijeta sigurno porasti.

Stjepan Horvat:

PEKING PROTIV MOSKVE

Povijest Kine u posljednjih 50 godina od temelja se razlikuje od sovjetske povijesti. Dok je Sovjetima uspjelo, da su unutar nekoliko mjeseci preuzeli državnu vlast u svoje ruke, za Kineze je ta žilava borba trajala više od 25 godina. Evo najvažnijih podataka kineske povijesti prve polovice dvadesetog stoljeća:

1911. - Sun Yat-sen uspije gotovo cijelu zemlju ujediniti pod svoju vlast. On je bio građanski revolucionarac, a njegova se narodna vlast osnivala na trim principima i to: nacionalno jedinstvo, demokracija i socijalni napredak. On je podržavao dobre odnose s ruskim carom a kasnije i s Lenjinom

1921. - Osnovana je Komunistička partija Kine. Ona započinje igrati važnu ulogu u političkom životu. Rusija igra politiku ravnoteže i potpomaze Sun Yat-sensvu stranku i komuniste.

1926. - Tschiang Kai-schek, nasljednik Sun Jat-sensa, likvidira veliki dio komunista a sovjetske savjetnike protjeruje iz Kine.

1930. - Staljin priznaje vladu Tschiang Kai -scheka i ne podržava direktnu vezu s komunistima.

1937. - Sovjetsko-kineski pakt o nenapadanju. Kina dobiva od Sovjetskog Saveza velike kredite.

1940. - 45. - Staljin naredjuje kineskim komunistima, da se podrede centralnoj vladi Tschiang Kai-scheka, a ne da čine državu u državi. (Staljinov oportunistički!)

1945. - 49. - Mao Tse tung postaje moćan. Zbog toga daje Staljin samo Tschiang Kai-scheku gospodarsku pomoć.

1949. - Mao Tse-tungu uspijeva pobijediti Tschiang Kai-scheka, koga protjeruje na Formosu. Njegova se pobjeda osniva na inflaciji i korupciji vlade Tschiang Kai-scheka. Osim toga on nije naglasavao totalitarnu diktaturu u svojem sistemu, nego više proces reforma.

1950. - Mao Tse-tung kod Staljina u Moskvi. Staljina začudjuje njegova literarna nadarenost, neizmjerena strpljivost i genijalni pogledi.

25. svibnja 1950.: početak Korejskog rata. Vojnička pomoć dana uglavnom od Kineza.

1950. - 55. - Svrsetak Korejskog rata. Početak rata u Indokinji. Amerika osniva gospodarsku blokadu protiv Kineza. Nakon svrsetka ovih ratova kineske su granice bile osigurane.

1958. - Komunistička Kina otvara vatru na otok Quemou. To Ruse dovođi u veliku zbunjenost. Tibet je silom uključen u komunističku kinesku državu.

Toliko povijesti u kratkim crtama. Ona nam pokazuje žilavu borbu kineskih komunista protiv centralne vlade Tschiang Kai-scheka, ali istovremeno i borbu za nezavisnost unutar komunističkog svijeta. Ovu želju za nezavisnošću, prije svega pred Moskvom, želim ovdje ocrtati.

U članu 1 Ustava Sovjetskog Saveza stoji slijedeća rečenica: "Savez socijalističkih sovjetskih republika je socijalistička država radnika i seljaka".

Kineski Ustav: "Demokratska narodna diktatura Kine je vladanje države putem fronta jedinstva radničke klase, seljaka, malograđanstva i drugih demokratskih elemenata Kine".

Ruskim komunistima izgleda ova kineska definicija kao vrhunac herezije. Ali Kina se ne zbunjuje i ide vlastitim putovima.

Staljin je prema Kini počinio velike griješke. On je u vremenu između 1925. i 1949. više ili manje u gospodarskom pogledu pomagao na više Tschiang Kai-scheka. S pravom je mogao tvrditi Liu Schav-tschii, partijski "misliilac", da su kineski komunisti od ruskih komunista u zadnjem Svjetskom ratu ostavljeni na cjedilu. Iz ovog zanemarivanje, tobože u ime svjetskoga komunizma, rodila se jezgra svadje između Moskve i Pekinga.

25. lipnja 1960. Mao Tse-tung začudjeno saznaje, da su sjevero-korejske trupe usle u Juznu Koreju i da tamo napreduju prema Seoulu. On prije toga o tome nije bio obavijesten iz Moskve (a niti od korejskih komunista). Kako bi Kina dokazala jedinstvo komunističkoga tabora, ona je odusevljeno pomogla ovaj rat (sjevero-korejske komuniste). I, budući, da je ona dala najveći dio vojne pomoći sjevero-korejcima, zaostala je tako u gospodarskom, socijalnom i vojničkom razviću za nekoliko dragocjenih godina.

Jedva je svrsio Korejski rat, kad započne rat u Indokini. Ho Shi-Minh ne ogriješuje se u grijeske svojih sjevero-korejskih i ruskih prijatelja, već se obazire na savjete Kine. S obzirom na položaj, da vode triju komunističkih zemalja, naime Tito, Mao Tse-tung i Ho Chi-Minh, vode nezavisnu politiku, Staljin se osvećuje nekim svojim podanicima u zemljama narodne demokracije. Ljudi, kao Rajk, Gomulka, Anna Pauker, se zatvaraju ili likvidiraju.

Kada je u god. 1953. umro veliki diktator Staljin, u Kremlju su se razvile dvije partije. Jedna je bila za to, da se ekskomunizira kineski komunizam, dok se druga - s Hruscovom i Bulganinom - pokloni danim činjenicama. Kako je poznato posljednji su pobijedili. Došlo je do posjeta Hruscova i Bulganina u Peking (Canossagang).

XX. kongres KPSS, čija je bila zadaća da unisti Staljinov kult ličnosti, trebao je pogoditi i diva Mao Tse-tunga. Ali Mao Tse-tung ipak ostane pobjednik. Kod svojeg posjeta Pekingu Hruscov je bez diskusije pristao na kineske uslove. Gospodarska pomoć Kini tada je pojačana. Zato je Mao pristao, da njega, Hruscova, kod odstranjenja eventualnih partijskih neprijatelja potpomaze.

Oficijelno vlada između Kine i Sovjetskog Saveza najljepša sloaga. Ali činjenice govore, da obe države od 1956. jedna drugoj podmeću zamke. U istoj godini objavi Tschu En-laj, da Kina kani postati samostalna velika sila. Posle toga Hruscova spopade groznica za putovanjima. Kako bi se Kina svladala putuje on u London, New Delhi i Kabul.

Kada je u god. 1956. kriza na Suezu dostigla svoj vrhunac, buknu-la je mađjarska revolucija. Unutrasnja opozicija u Sovjetskom Savezu čeka na neku mogućnost kako da se odstrani Hruscov. Ova je opozicija Hruscova prisilila, da je revoluciju u Mađjarskoj nasilno ugusio. Moskva opet grijesi i moli Mao Tse-tunga za intervenciju. Ovaj pruža Hruscovu svoju potporu. Time su se stisili nemiri u Kremlju. Tako daje Moskva Mao Tse-tungu priliku, da igra ulogu sudije. U ovoj sovjetskoj slabosti rođena je kineska snaga.

Nakon mađjarske revolucije Kina se sve više mijesa u sovjetsku politiku. Kina zeli, da Sovjetski Savez bude kompententan samo za satelitske zemlje, dok azijski prostor prisvaja sibi. Skoro sve azijske komunističke partije primažu naloge iz Pekinga, a ne iz Moskve. Ali takodjer Kina, koja vrši veliki utjecaj na slaborazvijene zemlje, čini grijeske. Jedna od ovih grijesaka bila je okupacija Tibeta. Po tome je Kina mnogo izgubila na prestizu. Ali Kina time pokazuje Rusima, da ona vodi nezavisnu politiku. Rusima inace ne preostaje ništa drugo, nego da Indiji pomognu kod eventualnog napada Kineza.

I geografski se Sovjetski Savez razlikuje od Kine. Površina Sovjetskog Saveza iznosi 22,5 miliona km² (s 200 milijuna stanovnika). Kina ima površinu od 9,5 milijuna km² i 600 milijuna stanovnika.

Ali Rusija posjeduje još i Sibiriju. Ona zauzima površinu od 12 milijuna km² s brojem stanovnika od 20 milijuna ljudi. To govori, da je Kina prenaseljena, dok u Sovjetskom Savezu ima mjesta za još nekoliko milijuna stanovnika. Kina bi rado naselila u Sibiriju nekoliko milijuna svojih radnika, ali to Sovjetski Savez odbija.

Povuče li se iz recepnog neka usporedba, dolazi se do slijedećeg rezultata: u ideoloskom sektoru nema jedinstva. Dok su ruski komunisti zagovaraci takozvane politike mirne koegzistencije s kapitalističkim zemljama, dotle to Kinezi nisu. Oni naime tvrde, da oni svoj cilj mogu postići samo putem svjetske revolucije. Rusija je nakon dvadesetog kongresa KPSS stupila u novu fazu. Sovjetski građanin želi naime nakon toga kongresa, da materijalno bolje živi.

Ako je i Kina kod zadnjeg kongresa komunističkih partija (81 na broju) u Moskvi, u prosincu 1960., povučeno priznala prvu ulogu Moskve unutar komunističkog svijeta kao i teze Hruščova o miroljubivoj koegzistenciji, time ipak nije odstranjena bratska svadja. Kina se prethodno mora podložiti Sovjetskom Savezu, jer je gospodarski još slaba. Ali što će biti, kad ona jednom nastupi kao snazni gospodarski partner? To je pitanje, na koje može odgovoriti samo budućnost.

BEOGRAD - NEW YORK - BEČ

Kada je boravio jugoslavenski ministar za vanjske poslove Koca Popović u nasoj zemlji pitanje slovenske i hrvatske nacionalne manjine opet je izneseno na dnevni red austrijske politike. Uopće možemo kazati, da je u ovoj godini problem nacionalnih manjina u Austriji igrao veliku ulogu u dnevnoj politici. Više nego ikada prije.

Odmah na početku ove godine, kod posjeta ministra za vanjske poslove dra Kreiskog Beogradu, pokraj gospodarskih pitanja, govorilo se je i o slavenskim nacionalnim manjinama u nasoj zemlji. O rezultatu toga posjeta već sam opširno pisao u "Glasu" te se u ovom članku ne želim više na to osvrćati. Želim samo naglasiti, da se povodom posjeta nasega ministra Beogradu o tom problemu u austrijskoj štampi opširno pisalo. Razumljivo je, da bi austrijska štampa, svejedno nezavisna ili partijska (kao i radio), najradije bila austrijske manjine u Austriji presutila, ignorirajući ih. Ovaj put morali su, iako to možda nerado, priznati, da i u Austriji ima manjina, koje zahtjevaju od austrijske vlade svoja prava. Austriji je bilo stavljeno do znanja, da ima riješiti probleme i dužnosti prema nacionalnim manjinama, koje dužnosti i obaveze proizlaze iz austrijskoga državnog ugovora iz god. 1955. To je Austriji stavljeno do znanja u jednom času u kojem je Austrija sama trazila od Italije, da ispuni svoje dužnosti i obaveze prema Juznom Tirolu, koje proizlaze iz pariskoga ugovora. Austrija se čak odlucila staviti pitanje Juznog Tirola pred Organizaciju Ujedinjenih Naroda. Problemi vlastitih nacionalnih manjina sigurno joj nisu bili jako ugodni.

Mjerodavni ljudi austrijske vlade—kao i austrijska štampa—pokazali su se vrlo razdraženi, kad se pitanje slavenskih nacionalnih manjina u Austriji na bilo koji način uspoređivalo s pitanjem Juznog Tirola. Ovdje želim iznesti samo stav pojedinih licnosti iz austrijskoga politickog zivota u odnosu na nas gradisćanske Hrvate. Ministar dr. Kreisky veli: "Gradisćanski Hrvati su asimilanti".

Dr. Gschnitzer, državni sekretar u ministarstvu za vanjske poslove, koji se s velikim odusevljenjem zalagao za stvar Juznog Tirola, pokazao se prema nama Hrvatima tako oholo, kad je u vezi nas kazao: "Da, što se gradisćanskih Hrvata tiče, to je čisto nešto drugo!" Kancelar Raab: "S hrvatskom manjinom u Gradisću jednostavno nema nikakvog problema".

S takvim frazama i argumentima, koje ništa ne govore, hoće mjerodavna mjesta u Austriji problem hrvatske manjine u Gradisću iz svijeta odstraniti. Išti ljudi bili su kod generalne Skupštine O.U.N. o nerazumljivom i drskom držanju velikog dijela delegata u vezi pitanja Juznog Tirola vrlo razočarani i začudjeni.

Čudna Austrija: kako Ti možeš braniti Juzni Tirol, ako Ti nisi voljna nacionalnim manjinama u vlastitoj zemlji dati ona prava, koja si im dužna dati prema državnom ugovoru. Što se tiče rezultata debate u O.U.N. o Juznom Tirolu, želim navesti stav "Radničkih Novina" ("Arbeiter Zeitung", od 4. 11. 1960. br.257) koje pišu: "To je rezultat, koji ima općenito značenje. U pitanjima manjina i nacionalnih osjećaja pokazalo se, da mora biti umjerenosti i covječnosti kod svih strana. Rezultat austrijske žalbe kao i rješavanje te žalbe u dugoj debati, bez sumnje će doprinjeti, da će svijet više posvećivati pažnje prema nacionalnim manjinama. U ovom smislu austrijska je žalba ne samo juznim Tirolcima nego i svim manjinama u svijetu koristila".

Posjet jugoslavenskog ministra za vanjake poslove Koče Popovića, od 24. do 26. studenog 1960. Becu, doveo je pitanje slavenskih manjina u Austriji opet na dnevni red austrijske politike. U završnom komuniqueju stoji: "Oba dvije strane se slazu, da je austrijska strana izrazila spremnost ispuniti odredbe oznacene u austrijskom državnom ugovoru u pogledu manjina, kai i spremnost da postojeći kontakti između predstavnika manjina i vlasti omoguće svestrano i zadovoljavajuće rješanje, kako bi manjine mogle postati element promicanja dobrosusjedskih odnosa".

Što se tiče nas Hrvata u Gradisću moramo još jednom izričito kazati, da i nas problem postoji. I ovaj put se ocito pokazalo, da nas je stampa pokušala jednostavno ignorirati. Uglavnom se govorilo o jednoj manjini i to o koruskim Slovencima. Kancelar Raab je čak naglasio, da bi gradisćanski Hrvati mogli služiti kao primjer kod rješavanja problema Slovenaca u Koruskoj.

Na nama je, da austrijska vlada poduzme i u vezi nas odgovarajuće korake. Toj paroli, koja kaže, da u Gradisću nema problema, mora biti jednog kraj. Sigurno je, da između njemackog i hrvatskog stanovništva u Gradisću nema nikakvih ozbiljnih protivnosti. Drugo je pak član 7 državnoga ugovora. On se tiče potpuno drugoga, naime on ima da bude također garant i temelj nasega narodnog opstanka i budućnosti ("Hrvatske Novine", br.24).

Korektno i dostojno rješanje nasega pitanja samo doprinosi Austriji ugleda i koristi. Bilo bi vrlo opasno, kad bi u austrijskoj politici opet zavladao jucerasnji duh, koji je Austriji i cijelom svijetu donio toliko nevolje. Zakon o ustanovljavanju manjina i slično tome, nije sposobno sredstvo, da probleme hrvatske i slovenske manjine u Austrije korektno i dostojno riješe.

Na koncu želim navesti riječi Koče Popovića na konferenciji za štampu, koji je među ostalim kazao: "Manjine obogaćuju društveni život svoje nove domovine. Austrijski kulturni, naučni i politički život bio je uvijek tada naročito plodan i epohalan, kada je Austrija omogućila punu duhovnu slobodu i razvitak nacionalnim ("tudjim") elementima".

I to je morao kazati Austriji jedan čovjek iz Beograda - čudna Austrijo!

DRAGI ČITAOCI!

Dragi prijatelji i dragi čitaoci našega lista, najsrdačnija vam hvala na Vašem zalaganju za nas. Naročitu hvalu želimo izraziti našem učiteljstvu i nadzorniku, gosp. Stefanu Zvonariću, koji su se ovog ljeta zauzeli za nas i prikupili po našim selima novčanu pomoć za "Glas". Darovalo se je:

Frakanava:	ss.	358,-
Filez:	ss.	350,-
Mjenovo:	ss.	307,50
Geristof:	ss.	265,-
Mali Borištof:	ss.	215,-
Kalištof:	ss.	130,-
Donja Pulja:	ss.	111,-
V. Borištof:	ss.	105,-
Perwane:	ss.	50,-
Šusevo:	ss.	40,-
Bajngrob:	ss.	30,-
Mucindrof:	ss.	30,-
Longitolj:	ss.	25,-
x.y.:	s.	33,50

Ukupno: s. 2050,-

Još jednoč srdačna hvala.

Pozivamo sve Hrvate iz Gradišća, da u što većem broju čitaju naše glasilo. Pozdravljamo nove čitaoce u idućoj godini!

Blažene božićne blagdane i sretno Novo ljeto

želi čitaocima:

Uredništvo "Glasa"

P.S. Naša nova adresa: Beč VIII., Langegasse 26. Na ovoj adresi imamo svoje vlastite prostorije. Sada više nismo prisiljeni, da budemo "doma" u nekoj gostionici. U našim novim prostorijama bit će nam moguće razviti još bolje naš kulturno-prosvjetni rad i hrvatski društveni život.

Sa srdačnim pozdravima

U.

MIŠLJENJE PISCA NE MORA SE SLAGATI S MIŠLJENJEM UREDNIŠTVA.